

Kdo določuje literaturne jezike?

Kultura ima mnogo strani in je jako obsežna. Pojedini narodi utegnejo biti v kakem pogledu že intenzivno razviti, predno se poprimejo literaturnega jezika. Kak del kulture ne napreduje zelo ali naglo po sprejetem književnem jeziku. Naj si bo pa narod pred svojo književnostjo še toliko razvit, zavesti o jeziku vendar nima in ne more imeti nikakor velike, dokler ga ne uklene v pismenost. Jezik in njegove zakone spoznava narod še le, ko si nabere jezikovnega gradiva s tem, da zapisuje narodno blago ali pa druge predmete. Ko pa zabeležujejo pismene prve snovi, niti ne mislijo na sposobnost ali vrednost narečja, katero ravno rabijo v ta namen. Narečij torej ne odbirajo z zavestjo ob postanku ali začetku kake literature. Bolj ali manj je naključje, ki določuje, da postane kako narečje podstava pismenemu jeziku. Naključje je takó krepko, da literaturnim začetkom ni podstava niči kako čisto narečje, temveč kaka mešanica raznih narečij. Še le potem začne kak literaturni začetnik premišljevati o oblikah jezikovih in iste oblike čistiti v zmislu kakega narečja. In da se narod ali stanovci kakega naroda odločijo za posebno narečje, je najbolj vzrok kak nadarjen domači pisatelj, ki osnuje in izvrši kako literarno vredno delo.

Vsekakor pa je začetek pismenemu jeziku iskati v narodu samem. Nihče, nobena sila od zunaj, ne zapoveduje, da bi si narod odbral ravno to ali ono narečje v podstavo literaturnemu lastnemu jeziku. Nikdo ne pomišlja, kaj se razvije iz literaturnih početkov; nikdo ne misli, da bi utegnil začetek kake literature, torej začetek literaturnega jezika, postati politiški nevaren. Nasprotno, politiški činitelji so veseli in skušajo pospeševati literaturni razvoj, ker spoznavajo, da literatura pospešuje kulturo ali vsaj razvoj človeškega razuma.

Tudi ne pride nikomur na misel, da bi od začetka vsiljeval narodu tuj jezik kot podstavo literaturnega delovanja narodnega. Veseli so, da se začne narod razvijati polagoma na podstavi narodnega jezika ali prav

za prav po naključji odbranega narodnega narečja. Cerkevni in politiški činitelji sprevidijo že od začetka, da je literaturni jezik, osnovan na narodnih narečjih, najboljše pospešilo razvoja in kulture dotičnega naroda.

Glavna stvar pri vsem tem je, da vidijo v odbranem narečju, v literaturnem jeziku v obče samo kulturno sredstvo, ne pa kaj politiškega, ali politiški celo nevarnega. V novejših dobah so začeli sicer tudi ob začetku kake literaturice gledati, kakó bi jo porabljali v politiške namene. Ali to je samo zloraba politiški indiferentnega sredstva, kakor se dá zlorabiti tudi kaka druga kulturna stran. Dejanski pa ima določevati jedino narod sam o svojem jeziku, in pri tem ga nima voditi nič drugega, nego pogled na namen; ta pa določuje sredstvo, in sredstvo kulturi je literaturni jezik.

Jezik je svojstvo narodno; on ni samo sredstvo, ki se dá zamenjati brez škode z drugim sredstvom. Jezik je vsakemu narodu tako svojstvo, za katero ni ekvivalenta ali enakovrednega svojstva v jezikih drugih narodov. Ako ima biti jezik pospešilo kulture, je narodni jezik najprikladniše pospešilo zato. V jeziku ni samo lupina, ampak je ob enem lupina, ki varuje svojstveno jedro, t. j. posebnosti določnega naroda. V jeziku vsakega naroda posebe so izraženi nazori, ki niso kongruentni z nazori drugih narodov; v narodnem jeziku je zabeleženo svojstveno mišljenje, katero se ne pokriva s sorodnim mišljenjem drugih narodov.

Pojmi in razsojevanje dobivajo z narodnim jezikom svojstveno obliko, katera se razlikuje od odgovarjajočih pojmov in razsojevanj, vtelesenih v jezikih drugih narodov. Kdor hoče torej, da se kak narod razvija potom literature najprimerniše, mora dovoljevati istemu narodu tudi najprimerniše sredstvo, t. j. narodni jezik kot svojstveno posodo narodnega pojmovanja.

Narodni jezik pa ni samo narodno svojstvo, ampak tudi notranja narodna lastnina. Kdor hoče to lastnino odtegniti narodu, ga namerja ob enem potujčiti. Kdor

taji namero tujčevanja, mora dovoliti, da narod sam gospodari s svojim jezikom. Narod sam si vstvari jezik, narod sam ima dolečevati o njegovi osodi. Narod sam, ako se zaveda svojih sredstev, je sebičen dovolj, da skrbi sam za se tudi gledé na sredstvo jezika.

Vsak jezik ima take zakone v sebi, da se da razviti dalje in dalje za kulturne namene. Ako se sposabljuje celo jeziki nižih pasem za vsakovrstne kulturne namene, je toliko verjetniše, da se zato sposobijo jeziki narodov, ki so sorodni s pasmom najrazvitiših narodov. Slovanska narečja spadajo od kraja do konca k jezikom, ki se dajo razviti do najviših stopinj, katere je v obče možno doseči jezikom naše zemlje. Glede na to stran se torej ni nikomur bati, da bi zaostali slovanski jeziki in s tem kultura, delujoča z jeziki med slovanskimi narodi.

Jeziki ariški, torej tudi jeziki raznih slovanskih, tudi najmanjših narodov, nimajo gledé na razvijalno sposobnost nika ke meje. Meje razvoju slovanskih in drugih jezikov tiče v uslovjih, ki niso v jezikih, ampak zunaj jezikov, zunaj literature same na sebi. Za te meje, za ta uslovja, ki zavirajo jezike in literature, pa narodi zopet sami najbolje vedó, in isti narodi sami znajo najbolje pomagati si vsled takih neprilik.

Vsako narečje ima svoje meje v onem delu naroda, kateri govori isto narečje. Ker je literaturni jezik osnovan na kakem narečji, ima tudi literaturni jezik svoje meje v odlomku naroda, kateri odlomek je dal svoje narečje v podstavo pismenemu jeziku. Vsak literaturni jezik je prav za prav v obče umljiv samo onemu odlomku naroda, na čegar narečji vrašča pismeni jezik. Ker pa se pismeni jezik potom vsakovrstnih analogij utrjuje do više doslednosti slovarskih in slovniških oblik, je celó potrebno, da se učé pismenega jezika posebe še oni narodni odlomki, kateri so dali svoje narečje v podstavo literaturnemu jeziku. Iz tega pa sledi, da se mora ves narod učiti pismenega jezika še posebe; razlika je v tem, da je pismeni jezik najbliži narečju, na katerem je osnovan, in da se potem oddaljuje vedno bolj od drugih narečij jednega in istega naroda. Narod z bolj oddaljenimi narečji mora vsled tega premagavati večé težave, ki tiče v večih razlikah dotičnih narečij in pa jednega samega in istega literaturnega jezika.

Gledé na to svojstvo narečij in pismenih jezikov so po kakovosti ali kvalitativno vsi narodi v enakem položnji. Kolikostno ali kvantitativno je premagavati pri učenji lastnih literaturnih jezikov večim narodom večé težave, nego pa manjšim narodom. Zaradi tega pa vendar niso nikjer tolike težave, kakor pa v popolnoma drugih ali tujih jezikih. Noben oddelek nemškega skupnega naroda bi ne odbral italijanščine zaradi težav, ki mu jih provzročuje učenje visokonemščine. Toliko manjše težave pa so pri manjših narodih, in toliko manj bi hotel kak manjši narod zamenjati svoj pismeni jezik s tujim jezikom zaradi težav pri učenji pismenega lastnega jezika.

Ali manjši narodi imajo druge neugodnosti glede na literaturni jezik. Dokler so taki narodi v začetku literaturnega delovanja, imajo dovolj posla v nižih opravilih; zadovoljni so, da predelujejo znanosti za narod na široko in da obdelujejo leposlovje za širše narodne potrebe. Ravno vsled tega, da delajo pisatelji za narod prek in prek, dobivajo povoljne gmotne podpore kljub maloštevilnosti naroda. Takó je možno razvijati celo Islandecem intezivno literaturo; v Islandiji je narod prek in prek relativno velerazvit.

V Islandiji imajo celó velike narodne knjižnice in nekaka vseučilišča. S tem je dokazano, da, kjer ne delajo narodu politiških zaprek, tam je možno celó z gmotno neznatnimi sredstvi razvijati do visokih stopinj narodno in znanstveno književnost. Vendar pa je kljubu narodno politiški svobodi, ki jo uživajo v Islandiji, stavljenja meja iz gmotnih vzrokov najvišji stopinji razvoja znanstvenega. Strokovnjaških in specialistiških knjig ne morejo tiskati in prirejati si; to pa za to ne, ker ni možno naroda razvijati v toliki meri, da bi vsak pojedinec razumel in prisvajal si specialistiške znanosti. Ker pa tu ekstenzivnosti ni možno doseči, je tudi intenzivnosti stavljenja meja. Na Islandskem torej ni jezik kriv, ni politiška nesvoboda kriva, da narod ne more prospeti se do najviših, znanstveno možnih stopinj. Kar pa velja za znanost, ima toliko večé omejevalno veljavo gledé na vsakovrstno umetnost. A priori je možno trditi, da v Islandiji nikdar ne razvijejo take umetnosti, kakoršna je možna n. pr. po glediščih raznoterih stolic evropskih vevlastij.

Kakoršna pa je v pogledu na Islandece, taka je tudi gledé na manjše narode vsega sveta. Islandeci se utegnejo tolažiti s tem, da so svet za se, in da ne vidijo narodov, s katerimi bi jim bilo tekrovati, in da ne vidijo nevarnosti, da bi se potujčili, ako bi zaostali v kulturi za drugimi sosednimi narodi. Tudi se jim ni nikdar bati, da bi jih kulturno zavirali s politiško nesvobodo, vplivajočo na kulturno razvijanje,

Ravno nasprotno položjenje pa imajo manjši, gmotno omejeni narodi sredi velikih kulturnih narodov evropskih. Manjšim narodom preti ta nevarnost, da se potujčijo, ako zaostanejo kulturno. Kulturno pa ne morejo napredovati z velikimi narodi, ako nimajo uslovij za veliko literaturo in kulturo, ako z jedno besedo, jim nedostaja gmotnih pomočkov.

V takem neugodnem položnji so manjši slovanski narodi ne samo v Avstriji, ampak tudi v Srbiji, Bolgariji in drugod. Dokler imajo ti narodi posla dovolj za osnovno in v obče za literaturo na široko, imajo tudi kupovalcev in naročnikov v zadostnem številu, da se jim bolj ali manj spleča vsako književno podjetje. Čim niže delujejo, to je, kolikor bolj pišejo za množico, toliko laže izhajajo. Naj očitniši dokaz ima mali slovenski narod na slovenski družbi sv. Mohorja, katera šteje sedaj okroglih 40.000 udov ali naročnikov. Hitro pa, ko se odločijo pi-

satelji za posebne namene više vrste, so v nevarnosti, da bodo trpeli gmotno izgubo. Še razne slovanske literarne Matice, ki ne delujejo plodotvorno znanstveno, ampak ki bolj obdelujejo vedo za razumništvo v obče, ne morejo prav izhajati, in to kaže, da gmotna stran je ovira pri malih narodih že na sredi lestvice znanstvenih stopinj. V umetnosti se pa tem narodičem godi še slabše; tu ni samo umetnost, ampak tudi agitacija za njo nekako umetna, prisiljena. Požrtvovalnost ima svoje meje, in za temi mejami sledi — polom.

Mali narodi pričenjajo književno delovanje, kakor veliki. Instinktivno zadenejo pravo, ko delajo za velike množice. Ko pa se pospenjajo do viših stopinj, do izrednih izdelkov, tedaj morajo še celó veliki narodi zbirati gmotne sile, a mali narodi morajo prenehati. Tu ne pomagajo nikakoršni naporji več. Na viših stopinjah ni več tekmovalja z velikimi narodi; tu se više znanstveno in umetnostno življenje pretrga.

Še jedna pot ostane za poskuse. Združujejo in zbirajo sile za javne zavode, za gledišča, umetnostne šole, kakor znanstvene akademije. Ali vse žrtve pomagajo samo začasno, in zavodi, še toliko opti in gmotno podprti, ne morejo razvijati pravega življenja. Konečno nedostaje živih sil, gojencev, še bolj pa onih, katerim bi izšolanci služili. Izučeni umetniki in znanstveniki gredó potem kruha iskat iz domovine; najboljši duhovi se takó odtegujejo narodu, kateri jih je s težavo odgojil, pa ni imel posla, za kateri bi jih vzdrževal.

Taka osoda je odločena vsem malim, torej tudi slovanskim narodnostim; Čehi, Poljaki, Bolgari in Srbi niso izvzeti. Razlika je samo v času; jedni se zavedó poprej, drugi pozneje mej, ki se jim stavlja po narodnih gmotnih silah same.

Ni čudo, če premišljujoči rodoljubi manjših narodov pridejo do spoznanja mej narodnih sil veliko prej, nego narod na široko. Razsvetljeni duhovi spoznavajo, da literature malih narodov ne morejo doseči vrhunca možnega razvitka, in da nemožnost ta ima svoje nepremične meje v omejenih gmotnih sredstvih. Z druge strani sprevidijo, da mali narodi se morajo potopiti v večih tujih narodih, ako ne krenejo do časa na rešilne poti. Kar se dostaje literature, spoznavajo večí duhovi malih narodov, da je treba isto literaturo ali postaviti na jednako stopinjo z literaturo velikih kulturnih narodov, ali pa propasti v kulturi istih tujih narodov.

Kako se po vsem tem rešiti? Više kulture se je treba poprijeti, to je neizogiben postulat. Tuje kulture se je izogniti, to je drugi, jednako mogočni postulat. Domači dosedanji literaturni jezik malih narodov ima meje v oboru teh narodov in s tem tudi meje gmotnih pomočkov. Ko bi bili ti narodi brez sorodnih narodov na svetu, ali pa ko bi bili osamljeni kakor otočani, zadovoljiti bi se jim bilo s svojim jezikom in svojo literaturo, kakor prebivalcem v Islandiji; tolažbo bi imeli v tem, da

se ne potujčijo potom tujih literatur in kultur. Ako bi pa sorodnikov ne imeli in bi bili kljub temu sredi tujih kultur, udati bi se bilo prej ali pozneje po neizprosnih zakonih, ki zahtevajo, da podleže šibko krepkejšemu.

Taka pa s slovanskimi narodi majhnega obsega nikakor še ni: oni imajo prvič sorodne pismene jezike in drugič iste jezike raznega in tudi večega obsega.

Kakor je od narečja narodnega jezika do pismenega jezika na podstavi istega narečja jedna stopinja, ravno takó je od sorodnega literaturnega jezika do drugega takega jezika tudi jedna sama stopinja. Težave od narečja do pismenega jezika in od tega do sorodnega pismenega so samo kvantitativne, ne pa kvalitativne. V tem tiči rešitev, in noben majhen slovanski narod ne sprejme kvalitativne razlike namesto kvantitativne. Kakor v matematiki, gibljemo se še vedno v sorodstvu, dokler ne preskočimo kvalitativno, dokler premagujemo torej samo kolikostne težave razlik med sedanjim literaturnim in večim sorodnim literaturnim jezikom.

Dokler se sučemo med slovanskimi jeziki, ostanemo še vedno na slovanski podstavi za višo literaturo; drugače pa se potopimo v tuje literature, v tuje kulture. Kaj je bilo torej naravnije, nego posledica, ki zahteva, da sprejmejo manjši slovanski narodi za znanstvene in više literarne namene literaturni jezik, ki more razpolagati z večimi gmotnimi sredstvi, nego domači literaturni jezik?

Ne lehkomišelnost, ne svojevolja, ampak temeljito premišljevanje o narodnogospodarskih mejah domače literature sili slovanske rodoljube manjših slovanskih vej do nasvetov, da se manjši slovanski oddelki poprimejo jezikov večega slovanskega naroda. Ne za to, ker je jezik večega naroda tu ali tam v Evropi, v tej ali oni državi, ampak zato, ker ima oni literaturni jezik gmotna uslovja za vse stopinje literature, ga nasvetujejo rodoljubi manjšim slovanskim narodom.

V tem ne tiči nobena politika, ker je samo domača gmotna omejenost vzrok hrepenenju po jeziku z ugodnimi literaturnimi uslovji. Hrepenenje po viši kulturi mora narekovati tudi primerna sredstva zato, in tako sredstvo je v literaturnem jeziku večega naroda.

Kakor pa se nima vtikati v narodne zadeve tujec pri določevanju narečja za pismeni jezik, ravno takó je narod sam svoj gospodar pri izbiranju večega literaturnega jezika za više kulturne namene. Težnja je tu in tam po kulturi; z jezikom večega naroda doseže mali narod ono kulturo, katere bi ne dosegel z lastnim jezikom. Narod torej, ki hoče sprejeti jezik večega sorodnega naroda za svoj literaturni jezik, hrepeni po viši kulturi, in jedino sila ga primora do tega. Kdor bi ga torej zaviral gledé na sprejetje takega jezika, zaviral bi ga v ciljih do više kulture.

Kulturno razvijanje je pa zagotovljeno avstrijskim narodom do najviše stopinje; kajti v ustavi avstrijski ni stavljenih mej, da se smejo nekateri narodi pospeti do

najviše kulture, drugi pa ne. In vendar bi pomenjalo ustavo omejevati v takem zmyslu, ko bi se kratila svoboda za primerna sredstva. Narodi določujejo sebi kulturo na nizkih in prvih stopinjah, narodi jedini imajo pravico, izbirati si sredstva, torej na prvem mestu primeren literarni jezik tudi za najvišo kulturo.

Nemci in Italijani bi gotovo ne branili, ko bi hoteli Slovani določiti nemški ali italijanski jezik za svojo višo kulturo; potem pa morajo tudi dovoliti, da se Slovani odločijo za jezik, kateri je njim najprimerniši.

Fran Podgornik.

Nasledstvo kmetij

srednje velikosti v slučajih, ko bi kmet te vrste umrl brez oporoke, dobi po novem zakonu v Cislitaviji posebne določbe. Vladni načrt se je pretresaval na dolgo in široko s stališča raznih strank. Nekateri, kakor v „Času“, izvrstnem češkem kritičnem listu pozdravljajo vladin načrt kot previden, moder začetek nadaljnemu prestrojevanju gospodarskih osnov. Kolikor je videti doslej, premaguje deželna avtonomija tudi glede tega prevažnega socijalnega vprašanja. Deželnim zborom hočejo kar možno veliko svobodo podeliti za ože določbe o nasledstvu v danem zmyslu. Mnogo izjav je bilo dobrih, ko bi jih bili porabljali dosledno za izvode. Trdili so n. pr., da, kljub svobodi o delitvi zemljišč, so se kmetje vendar držali starih navad in običajev. Ravno ta lastnost bi bila morala poučiti deželne avtonomiste v drugem postopanju. Kolikor se držé kmetje starih šeg v oporokah in v obče v izročevanju kmetijstev naslednikom, so te šege svojstvene ne deželam, ampak narodom. Dežela ali posebnost vsakatero pokrajine sicer vpliva od začetka tudi na nasledstvene šege; ali veliko vplivniši so običaji, ki imajo v svojstvenem čustvu in mišljenju narodnih oddelkov in narodov svoje korenine in svoj izvor. Torej bi morali pri določbah nasledstva na pravem mestu poštovati svojstva narodov, ne pa dežel; dosledno bi slovanski zastopniki, ki prihajajo iz dežel z mešanim prebivalstvom, nikdar ne smeli zahtevati pravil o nasledstvenem pravu za deželne zборе. V dež. zborih utegnejo nemške ali italijanske večine za ta del razširjeno avtonomijo porabiti v zmyslu in po običajih italijanske in nemške, nikakor pa ne slovanske narodnosti. Slovansko čustvo, slovansko mišljenje, ostanki slovanskih gospodarskih običajev se takó zakonitim potom zatrejo

in pokopljejo. Ali pa mislijo slovanski zastopniki, da slovanski kmetje so že vse svojstvo slovanske narave izgubili? No, potem pa naj tudi sami ne govoré več o slovanskih interesih in narodih!

Iz tega je razvidno, da celó navidezno v narodnem pogledu indiferentno nasledstveno vprašanje seza globoko in principijalno v narodno, v svojstveno narodno življenje vsakega naroda posebe, in je razvidno, da celó to vprašanje trka na vrata deželnih avtonomistov, da bi se spreobrnili v narodne avtonomiste. Samó v zmyslu poslednjih bi bilo možno zahtevati večje svobode zborom, ki bi ne bili deželni, ampak narodni. Samo v tem slučajih bi državni zbor smel zadovoljiti se s principijalnimi določbami in prepuščati vse drugo narodnim avtonomijam.

Nasledstveno vprašanje je takó imenitno ne samo socijalno, ampak tudi strogo narodno, da bi predlog o nasledstvu niti ne smeli reševati, ne v državnem, ne v deželnih zborih, dokler se ne reši narodnostni člen drž. osnovnih zakonov v zmyslu narodne samouprave. Po tej rešitvi bi potem vsak narod po svojih organih, po narodnih zborih, določeval nasledstveno pravo v obče in ne samo v slučajih nezapuščene oporoke od strani kmečkih gospodarjev. Nacijonalno-avtonomistiški zbori pa bi sprejeli v podstavo zakonitih določeb narodne običaje, stare, ukoreninjene, čustvu in mišljenju narodnemu odgovarjajoče navade. Slovani bi se utrdili tako v davnih, slovanskih pristnih narodnogospodarskih, ob jednem strogo svojstvenih družbenih običajih.

Toliko v dokaz, kako se državnozborski zastopniki niso niti dotaknili pravega načela pri razpravi vladne predloge v nasledstvenem pravu kmetij srednje veličine.

Podgornik.

Istra nekedaj in sedaj.

Slovani poznajo premalo svojo zgodovino. Toliko hvaležniši smo onim slovanskim rodoljubom, ki se trudijo razkrivati isto zgodovino slovanskega plemena in slovanskih zemelj.

Velezaslužni profesor Spinčić, deželni zastopnik isterskih Hrvatov, vrlo porablja svoja zgodovinska preiskovanja tudi kot poslanec svojega naroda. Za Hrvate in

Slovence je znamenit govor, ki ga je imel ta zastopnik v VI. sjednici 1. okt. t. l. v deželnem zboru isterskem. Mi ga priobčimo celotnega v prevodu in z opomnjami, vse, kakor je priobčila „Naša Sloga“ v 42. št. 18. oktobra na 1. strani. Tu je čitati:

„Zast. Spinčić, dobivši besedo, spregovori v hrvaškem jeziku:

Visoki zbor!

V imenu tovarišev in svojem spregovorim pri razpravi o proračunu v občē.

Že okoli leta 600 so se naselili Hrvati in Slovenci v Istro, tedaj skoro pusto. Kaki dve stoletji so obdelovali zemljo, priredivši si bivališča in bivši v njej gospodarji. Njih jezik se je govoril ne samo med njimi, ampak tudi dalje proti zapadu v samih kneževskih dvorih.

V to dvestoletno dobo so se naselili tudi Latini v zapadnih mestih, pa so se že početkom 18. stoletja zagnjali v Hrvate, toživši nje in cesarskega namestnika pri cesarji. *Cesar je poslal poslanike, da razsodijo med toženci in tožitelji.* One spletke, rekli bi, so hitro vspele. Hrvate so potisnili od mest na obali (*bregove*) — *ali protirali iz Istre, niti s same obale jih niso.* (Dr. Volarić: Nit neče!)

Bilo jih je pod hrvaškimi kralji, a palo jih je i pod razne inorodne oblastnike, ki so jih pa pripoznavali kot narod, ki so spoštovali njih jezik in v njem izdavalji v vneповelje. Pa tudi v samih zapadnih mestih so ustanavljali *škofi in mestne oblasti* municipije, kakor koperski *sporazumno s središčno vlado republike* (beneške) *samostane z redovniki, ki so za Hrvate v hrvaškem jeziku opravljali službo božjo.*

V dobi reformacije nahajamo jednega Stepana Konzula, Istrijana, jednega Surišića, tudi Istrijana, in druge, ki so prevajali cerkvene knjige na hrvaški jezik; nahajamo jednega Vergerija, škofa koprškega, ki se je potegoval pri vladarji in drugih mogočnikih, kakor tudi pri učenjakih, da prevedejo cerkvene knjige na hrvaški jezik, rabljen posebno v Istri. Ob občnem gibanji reformacije v XVII. stoletji pa nahajamo s tem tudi narodnem jeziku sledove tudi v Istri. *Neki škofi isterski so zabranjevali porabo hrvaškega jezika v cerkvi, ali bodi da so se sami spametili, bodi da so našli odpor, hrvaški jezik ostal je i nadalje v porabi i v cerkvi i zunaj nje.* Temu so najbolji svedoki: cerkvene glagoljsko-hrvaške knjige tiskane nekaj v Rimu, nekaj v Benetkah, tiskane za narod v jeziku, njemu razumljivem, ki se še danes nahajajo po mnogih isterskih cerkvah, *dočim se jih je v novejši dobi mnogo uničilo;* glagoljsko-hrvaški, ki se nahajajo v cerkvah i na njih i drugod, ne samo pri Hrvatih, naselivših se v Istro okoli leta 600, ampak tudi pri onih, ki so se naselili v XVI. in XVII. stoletji, pri onih, ki so došli v Istro *ne proseči, nego prošeni od oblastnikov Istre tedaj ko je bila kuga uničila večino prebivalcev pokrajine ko je bilo v mestih po dve sto prebivalcev in še teh oslabljenih; pri onih, ki so dele Istre zopet naselili, zemljo obdelali, ter pusto in skoro mrtvo zopet oživili.*

Glagoljsko-hrvaški pisane knjige krščenih, poročenih in umrlih, ki so v mnogih krajih Istre, pisane vse do v to stoletje, takó da bi se po naredbah, katere so oblasti v novejši dobi izdale gledé načina pisanja imena, *imela pisati hrvaška imena s hrvaškim pravopisom, a glagoljskimi slovi, a ne načinom, uvedenim v tem stoletji po svečenicah, ne poznajočih hrvaškega pisma i često niti jezika, a da niso stranke pri tem ni mato sodelovale.* (Na klopek manjine: Živio!)

Ako dodamo temu, da so se i poroke in druga notarska pisma, pisala v hrvaškem jeziku in z glagoljskimi slovi, in da se je po zapovedi cesarja Franca početkom tega stoletja izdal hrvaški molitvenik na vlastitu službu „*carstva od Istrije*“, (Članovi manjine: Živio!) razvidimo jasno, da se pri vsem zlem, često neljudskim postopanju s Hrvati Istre, ni pa diralo v njih svetinjo, v njih jezik, ampak so se jim zlasti cerkvene knjige tiskale v njem, da so se ohranili takó s svojim jezikom v svojej sveti veri, dočim so se sami vzdržali v svoji narodnosti, pevajoč, ko jim je bil sledček svobode zasijal, hrvaške narodne pesmi.

Še le v poslednjem desetletji, v dobi ustavne vlade, v dobi „svobodnjakov“, bilo je usojeno *nakopati smrt hrvaškemu jeziku, a s tem i hrvaškemu narodu, ker „zatareš li naroda jezik, zatlrl si narod.“*

Oblastniki duhovni in svetni proglašali so in imeli Istro za italijansko pokrajino, in kolikor so obstanek našega naroda v pokrajini pripoznavali, proglaševali so ga tujcem, gostom, ki bi imel biti zahvalen, da je živ, da more obdelovati njih polja in v občē biti izvor njih bogastva; a kolikor se je budil, toliko hujše so postopali ter vse in vsako počenjali, da ga zbrisejo z lica zemlje.

To zbornico so imenovali v njej, v javni seji „*dvorano italijansko*“. Iz nje so tekali halabučeč gospoda večine, ko se je prvi pot spregovorilo hrvaški, a prebivalstvo (dr. Volarić: Valjdo plačeno) je s krikom, vikom, besnilom, pomodori in drugim spremilo člene naše stranke. (Dr. Volarić: Morda bodo tudi danes). Nam, ker smo hrvaški govorili in v tem nič drugega ne storili, nego da smo se posluževali svojega svetega prava, reklo se je, da smo nepriстойni, nevljudni, da smo obrekovalci, zloglasniki, uskoki in njih potomci, proti katerih jeziku je treba začeti vcepjevati mržnjo.

In sam predsednik, ki nas je prvih let vsej nekoliko zagovarjal, ni v letošnjih prešlih sejah dovolil, da bi se razpravljale interpelacije hrvaški ali slovenski pisane, ako nimajo italijanskega prevoda.

Naših govorov, pa tudi niti pojedinih besed hrvaških se ne beleži, pa niti naših imen noče se pisati, kakor jih pišemo sami.

Deželni odbor je slabo nadzoroval zakonlto in pravilno upravo občín; proti našim postopal je takó, da so se često morale prizivljati na vrhovno upravno sodišče, da zadobijo svoje pravo, zakonom njim zajamčeno, zlasti pravo porabo svojega jezika; ni pojednako delil podpore med učence obeh narodnostij pokrajine; zaviral je ustanovljenje hrvaških šol in paralelk in predpostavljaj slabše prosilce mnogo boljim, podpirajoči v mnogih slučajih licemerstvo in brezznačajnost; ustanovil je poljedelski pokrajinski zavod z učitelji, znajočimi samo italijanski in z učenci, ki bi italijanski morali znati, a novejši čas je odgovoril na dotično vprašanje, da v tem zavodu ni potrebno znanje hrvaškega jezika; on je tudi pri stvari čisto materijalne narave težal širiti italijanstvo v pokrajini; on je v občē delal takó, da bi Hrvati in Slovenci, ako so hoteli od njega kaj, bili morali prositi, pisati, govoriti italijanski, *obleči se v obleko italijansko, italijanski se učiti, zatajiti svoj jezik, svojo narodnost, zatajiti sami sebe, plačati kakorkoli dobiček s svojim bitjem . . .* (Dr. Volarić: Onda li smo bili dobri!) Pri takovem stanji, koje je čudo, da se med Hrvati Istre, ki dobivajo težko ali nikakega prava, često čuje, da je stanje v pokrajini gorje (hujše), nego v Turški; da ima ljudij, ki mislijo, da neha gospoda, dela takó, kakor da bi hotela, da smo mi Hrvati proti njim kakor oni Meksikanec nasproti Španjcu, ki se zaradi tega ni hotel pokrstiti, i s tem raj uničiti, ker je čul, da ima v raji Španjcevo; da ni možno, da v Istri zavlada mir in sloga, za katero se često vzdihuje licemerski.

Mir in sloga, katero mi želimo resnično, ne zavisi od nas Hrvatov in Slovencev, ampak od onih, ki upravljajo Istro. Mir in sloga med obema narodnostima Istre bo zavladal šele tedaj, kedar nas priznajo jednokopravnimi z našimi sodeželami, kedar se nam nasproti izvrši jednokopravnost, naravna in uzakonjena, v šolah, v uradih, v vseh javnih zavodih in ustanovah, v občē v javnem življenji.

Dokler jaz, niti moji drugovi ne vidimo razpoloženja k temu, niti pri večini tega visokega zbora, niti pri njegovem stalnem odboru, izjavljam s tem, da mi ne bomo glasovali za predležči proračun, uverjen istodobno, da ne bo naših sedanjih sovražnikov, kakor ni bilo dosedanjih, in da zasije solnce boljše sreče tudi pred vrata našega naroda, da obveljajo tudi za nas načela enakosti in svobode, zakoni jednakega prava za vse, kakoršni so obveljali za vse narode, kar obstoji svet, ki so se borili v resnici pošteno in stalno.“ (Manjšina: Živijo!)

Tu je govornik prenehal. „Naša Sloga“ pristavlja, kakó se vedli v zbornici potem. „Od začetka govora je še znosno mirno bilo. Ko je pa vitez dr. Campitelli, obrnen proti občinstvu, močno zakašljaj, tedaj je nastala buka, krik; vedli so se, kakor psi, katerim stopiš na nogo; kmalu za tem si slišal pod saborsko dvorano nabijati bačve; po galeriji so i nadalje hodili, mikali stolice, kašljali, usekavali se, zastopniki so nekateri šli ven, drugi po dvorani

šetali. Vladin poverjenik je poslušajoč govornika, kolikor ga je mogel slišati, in beležec, molčal na vse to. Členi manjšine so zopetno pozivljali na mir . . . Novi člen manjine g. Flego, ki je mislil, da so ta gospoda vsaj v zboru drugačna, zaklical je razdrazen opetovano: Avita cultura! Predsednik je razmerno mirno in pazljivo poslušal in nekoliko malo maral za postopanje občinstva in zbornice večine. V največem viku, ko je govornik naglašajoč rekel, da so Hrvati v XVII. stoletji došli ne proseč, ampak prošeni, opomnil je galerijo, da bode mirna, ali je zaradi tega opomnil i govornika, ki je sarkastiški pogledaval v večino i galerijo; govoril je tem glasneje, čim bolj se je kričalo. da govori o liturgiji, ter da to ne spada na proračun. Govornik mu odločno reče: Spada, ker jaz hočem pokazati, kakó se je naš jezik spoštoval v prošlosti

Takoj po Spinčičevem govoru so predlagali in sprejeli sklep obče razprave.

Pravda urednika Mandića v državnem zboru.

Pne 30. oktobra t. l. je bila stavljena v državnem zboru naslednja interpelacija:

Interpelacija državnih poslancev dra. Viteziča, Nabergoja in drugov na Nj. Ekscelencijo ministra-predsednika grofa Taafie-ja, kakor vodjo ministerstva notranjih zadev.

Na temelji dopisa z dne 5. januarja t. l. v časopisu „Naša Sloga“, izhajajočem v Trstu v hrvaškem jeziku, izročila se je tržaškemu deželnemu sodišču tožba zaradi žaljenja časti po tisku proti gosp. Matku Mandiću, izdatelju imenovanega lista in proti dotičnemu dopisniku.

O priliki kazenske obravnave, ki je bila dne 9. t. m. pred imenovanim deželnim sodiščem. čitalo se je poročilo policijskega ravnateljstva v Trstu od dne 17. marca t. l. št. 449/Res., v katerem je rečeno med ostalim nastopno:

„On (Mandić) je odgovorni izdajatelj glasila biskupa Strossmayer-ja, katero zastopa velikohrvaške težnje, ter je zvest pristaš tega biskupa, kateri povzdiguje visoko prapor slavizma in je središče toka med avstrijskimi Slovani, ki meri preko mej avstrijskih in ima cilje, ki se ne strinjajo z duvalizmom, da, nekateri bi se celo komaj mogli vjemati z mogočnostjo cesarstva; pokazalo se je vsaj med bolgarskimi zmešnjavami, da so želeli nekateri Slovani na balkanskem poluotoku nadvladanje ruskega in ne avstrijskega vpliva.“

„Mandić kot duhovnik v Trstu nima drugega stališča, kakor, da čita vsak dan svojo plačano mašo; dohodki lista „Naša Sloga“, kateri on izdava, baje niso preveč sijajni; obvezan je zatorej baje na subvencije, katerih izvor ni težavno najti.“

Njegovo vedenje v ostalem ni še dalo doslej povoda neugodnim opazkam.

Trst, 17. marca 1888.

C. k. dvorni svetnik in policijski ravnatelj:

Pichler s. r.

Jasno je zatorej, da o hudem boji na Primorskem, ki se bojuje med slovansko in italijansko stranko, ni mogla ostati taka informacija brez slabega vpliva na izid kazenske obravnave; pomislimo, da je vladajoča stranka v Trstu italijanska, in da se izbirajo porotniki večinoma iz nje. Res je bil Mandić obsojen na 150 gld. globe, odnosno na 30 dñj zapora in na izgubo kavcije v iznosu 60 gld.

Kar se trdi v tem spisu, da je časopis „Naša Sloga“ glasilo biskupa Strossmayerja, ne more se z ničemur dokazati.

Težko, proti avstrijskim Slovanom naperjeno obtožbo, — da se med njimi vladajoče težnje širijo preko avstrijskih mej, in da imajo cilje, izmed katerih se nekateri komaj morejo strinjati z močjo in stališčem cesarstva, — mora se smatrati za frivolno, z ničemur ne utemeljeno izzazivljajoče očitvanje, kakoršno bi se komaj moglo pričakovati od c. kr. oblastnije, katera ima svrhu vzdrževati red in čuvati čast državljanov.

Frivolno in neosnovano je tudi drugo očitvanje, da se mora izdajatelj tega lista opirati na subvencije, katerih izvor ni težko najti. Mogel je zatorej obtoženi ob obravnavi s popolnim pravom tako trditev zaznamovati kakor „infamia officiosa“.

Mandić je predsednik slovenskega delalskega društva in podpredsednik političnega društva „Edinost“ v Trstu. Obe ti društvi sti eminentno patrijotični; dà, prvo uživa še celó to čast, da stoji pod pokroviteljstvom Nj. c. kr. Visokosti, cesarjeviča Rudolfa. Ti društvi ne bi izvestno poverila tako častnega mesta možu, kateri teži za protipatrijotičnimi in protipatrijotičnimi cilji. Omenjeno očitovanje pada torej tudi na ti društvi.

Podpisani vprašajo zatorej Vašo ekscelencijo nastopno:

„1. Jeli Vaša ekscelencija doznala o vsebini omejenega dopisa policijskega ravnateljstva v Trstu od dne 17. marca t. l. št. 449/Res.?”

2. Misli li Vaša ekscelencija ukazati, da se preiskuje, na katere resnične čine se opirajo očitanja v tej noti, in ako se ista dokažejo kot neosnovana,

3. kakošno zadoščenje misli dati Vaša ekscelencija dotičnim, ki so vsled te note tako hudo kompromitovani?“

Na Dunaji, 27. oktobra 1888.

(Sledi 34 podpisov.)

Čudesno spasenje ruskega carskega doma.

Iz Rusije.

Bog je javil posebno milost Rusiji: car in vsa njega obitelj bila je na pragu smrti. Končujoč svojo plodotvorno potovanje po svojej obširni državi, vračal se je carski dvor v stolico. Na postaji Borki, pod Harkovim, zdrknil je carski vlak z relsov, in iz 17 vozov ostali so celi samo štirje. Car je s svojo obitelji in spremstvom ravno zavtrakal. Sluga podaval mu je ravno kavo, ko se je zaslišal strašni grom in ropot, in v eni minuti je bilo vse razdrobljeno. Lakej je bil ubit na dva koraka od carja, carski pes „Kamčatka“ je bil zadavljen pred nogami carjevimi. Vlak je bil na visokem nasipu, ko se je skrušil; jeden voz poletel je razbit na jedno stran, drugi na drugo, tretji postavil se je poprek, četvrti navpik in tako dalje. Voz, v katerem je bil car z obitelji in nekaterimi ministri in adjutanti, razbil se je na kose; ostala je samo streha, ki se je stlačila, in pod stlačeno streho ostali so celi in zdravi vsi člani carske obitelji. Ministre in adjutante je ranilo bolj ali manj; grafu Šeremetjevu je odtrgalo jeden prst in mu stlačilo prsi. V drugih vozovih je bilo ubito 24 in težko ranjenih 37! Nekaj iz težko ranjenih je uže umrlo.

V carskem vagonu pa je ubilo samo „kamerlakeja“ in psa. Šel je pri tem hladni dež in brila je burja. Ko sta se car in carica osvobodila izpod oblomkov vagona, vsa v blatu, šla sta takoj podajati pomoč; oba sta se krstila, in vroče solze so se jima lile po licu pri vidu tako užasnega nesčastja, in to čuvstvo mešalo se je s čuvstvom najsrčnejše blagodarosti k Najvišjemu, kateri je tako čudesno ohranil vsemu carskemu domu živinj! Tolažila sta uboge ranjene; car je ukazoval in učil, kako jim je pomoči; veliki knezje pa so po carskem povelji vlekli ranjene in mrtve izpod oblomkov. Carica je trgala na sebi obleko in ovezavala sama rane! Iz kovčegov so vlekli carsko perilo in je trgali na povezke ranjenim!

Podali so iz Harkova drug vlak; car in carica sedla sta v vagon še le takrat, ko je bil poslednji ranjenec ovezan in položen na divan v vagonu, in ko so bila vsa trupla ubrana v dva vagona. Car je ukazal na lastna sredstva oskrbeti vse obitelji nesrečnih ubitih in ranjenih; težko ranjene peljali so v Harkov, ubite pa in lehno ranjene v Petrograd. Ko je bil carski vlak pospel na postajo Lozovo, zbral je car vse, do poslednjega sluge,

za svojo mizo in je obedel z njimi v železnični dvorani. Poprej pa je pozval duhovenstvo, ki je služilo zahvalno službo božjo za spasenje ostavih in zaupokojno bogoslužje o ubitih.

Ko se je car pripeljal v Harkov, odpravil se je najprej v bolnico obiskat bedne ranjene!

Na ulici bilo je v Harkovu, v Belgorodu, v Kursku, v Moskvi in Petrogradu toliko naroda, da je pod nebom grmelo od gromovitih „Urá!“ Povsodi je narod pozdravljal carja z veselimi kriki, kateri so se menjali globokim ihtenjem in plačem; povsodi so se trli h kočiji carjevi in celovali (poljubovali) roko carju in carici, obleko njiju, kočijo. V Belgorodu je bilo toliko naroda, da se je ograda na vebarkaderu od natiska zlomila. Očividec mi je pripovedoval, da je v Harkovi nek kupec stočil na stopnjico kočije in poljuboval roko carju in carici. Potem pa je zakričal: „A Ti, batjuška carj, sudi sam; eti (sodniki) zamažut toljko (samo) bumagu (papir.) Da so carja povsodi pozdravljale deputacije meščanstva, dvorjanstva, vse duhovenstvo, vsa učebna zavedenja, o tem ne bodem govoril; ni mesta, ko bi hotel prav v kratkih črtah soobčiti govore in pozdravljanja, na katera je car s slezami odgovarjal: „Blagodarjù, duševno blagodarjù!“

V Moskvi šel je car iz dvorca peš v cerkev, zahvalit se Bogu in z njim vsa obitelj; potem se je klanjal narodu z dvorca. V Petrogradu, ko je car stopil na debarkadér Nikolajevskega kolodvora, zagremelo je „urá“, ki se je, kakor grom v znojni letni dan, katilo s skorostjo bliska po vsej gromadni stolici, kjer so bile vse ulice, kjer se je imel car peljati, natlačene z narodom. To vže ni bilo pozdravljenje, to je bil apogej navdušenja. Kakor otroci sprejemajo otca, vračajočega se z daljnje poti in spassega se (rešilšega se) smrti, s tako neopisno radostjo s takimi iskrenimi solzami sprejel je narod svojega državnega otca, izbranika božjega, za katerega vsaki dan moli vsa pravoslavna Rusj! Na Nevskem prospektu prodrila je tolpa iz več nego 1000 studentov vseučilišča vojaški špalir in okročila carsko kočijo, oglušaje vzduh navdušenim „urá“ in poljubujoč roko carju in carici. Car je zaplakal od radosti in takoj ukazal vozniku „jehatj šagom!“ (voziti počasi). Pred kazanskim soborom (cerkvijo) sprejel je carja mitropolit Isidor z drugimi episkopi in člani „sve-

tejšago Sinoda“. Carska obitelj šla je v sobor, poljubila svete čudotvorne ikone, in zopet se je služilo zahvalno bogoslužjenje. Takoj je car izdal manifest, kjer hvali Boga za čudesno spasenje svoje in svoje familije, katero pripisuje molitvam vernih poddanih, ki se vznošajo k Bogu za njega povsodi, kjer stoji sveta cerkev Hristova.

Prošlo je uže skoro štirinajst dnij, kar se je zgodilo to čudo, ali dozdej je ono predmet vseh razgovorov ne samo na javnih mestih, no v privatnih domovih.

Zares, srce nehava biti, ako pomisliš, kaj bi bilo z Rusijo, ko bi bil car s svojo družino ubit! Car! slava in krépost Rusije, car, hranitelj evropejskega mira, pod kateri se klanjajo razne črne sile. Bog, car carjev, dokazal je javno, koga on ljubi, komu je zaščitnik. Razume se torej samo po sebi, da ni mesta, trga in vasi, kjer bi se ne bilo sklenilo uvekovečiti spomin na to divno spasenje batjuške carja. In v vsem tem ni nič oficijalnega, vse se dela po domače, vse od čistega srca, po človeško, kajti car je dal toliko jasnih dokazov, da je on najprej človek, potem še le car.

Iz drugih iztočnikov se veda uže znajete, da je bila pričina krušenja — gnjilost špal ali pragov, na katerih leže relsi, car sam je odlomil kos praga in ga dal žandarm-skemu polkovniku kot „corpus delicti“. Železnico to pa je delal znani žid Poljakov, umrši lani, Žid, ki je iz prostega „geschäftmacherja“ spremenil se v mnogokratnega milijonarja. Židovsko je bilo na njej i dozdej gospodarstvo.

Končam s konstatovanjem jednega fakta, kateri si naša diplomatija vzame „ad notam“. Židovsko glavno glasilo na Dunaji, „Neue freie Presse“, v svojej brezdušni skodoželjnosti ne more skrivati svoje srčne radosti po slučajih te katastrofe, pri misli, o katerej zatrepeče vsak človek, v katerem še kolikaj brli iskra božja, in v katerem se podoba božja ni še popolnoma zamazala. Malomalski pošten človek mladega mačka ne bo ubil, Dunajski „federjud“ pa ploska z rokami, ko vidi pred seboj 24 trupel in 38 izmesarjenih in stlačenih nesrečnežev, in cele desetke vdov in sirot, — ter piše: „Dokler bode Rusija obračala svoje oči na Balkane in držala vso Evropo v tesnitelnem strahu vojske, dotlej se bodo v Rusiji tudi ponavljale take katastrofe, kakor pod Borkami.“ Židi torej vedó, da bodo še katastrofe in z veseljem prorokujejo, da se bodo ponavljale. Ko je bilo v Dunajskej posolskej cerkvi blagodarstveno bogoslužjenje za spasenje ruskega imperatorskega doma, molilo se je v jektiniji „o blagodenstvenom in mirnom žitiji, zdraviji i spaseniji“ avstrijskega Imperatora. Kako svobodo si daje in uživa židovski list, da se predrzne spuščati se tako nad ruskim imperatorskim domom! Kakó da more tak list prorokovati nesrečo in smrt ruskemu carskemu domu, katerega prijateljem se šteje Njega Apostolsko Veličestvo cesar Franc Josip I.? V zmislu diplomatov gotovo ne ravnajo taki listi. ?!

Program strokovne šole v Ljubljani.

Ljubljani se otvori sedaj šola za lesni obrt in za umetno vezenje in šivanje čipek. To je prva strokovna šola na Slovenskem v tolikem obsegu. Šole te vrste kot take obsežajo najprej pouk, ki je celó v praksi teoretiški. Kakor v umetnostih, treba se je najprej uriti v občem ali splošnem mehanizmu, ta mehanizem je toliko splošen ali fundamentalen celó v izvodih viših stopinj, da je takó rekoč brezbarven ali brez vsake individualne, še bolj pa brez vsake narodne svojstvenosti. V tem pouku je nekaka analogija, kakor da bi učili človeka misliti po strogih logičnih, logično-formalnih zakonih in ga kolikor možno odmikali od individualno-psiholoških zakonov. Strokovna šola ne more od začetka sposabljati drugače, nego v nekakem kosmopolitiškem zmislu. Vendar pa utegne v zadnjih tečajih porabljati vzore, ki so kakemu narodu sorodniši, nego drugi, in celó take, ki jih je vstvarjal v prejšnjih dobah in jih morda vstvarja še dotični narod sam iz lastne tvornosti, iz svojstvene nadarjenosti. Takó se utegne na podstavi obćih pravil in vadeb pridružiti plodovito narodno vstvarjanje.

Taka pot je pravilna, narodu in umetnosti ali, recimo tu, polumetnosti ugodna. Kar je narod vstvarjal poprej, mu šola v strogi doslednosti popolni, in narodne tvorbe se ne odstranijo in zatrejo, ampak ožive v dosledniši krasoti.

V tem zmislu se nadejamo, da bo delovala nova strokovna, dvooddelna šola v Ljubljani; v tem zmislu ji želimo srečnega napredovanja in vpeha. V tem zmislu bo imela vir tvornosti na domači zemlji, v slovenskem narodu in dobi nove moči v umetnih tvorbah narodov slovanskih, zlasti naroda srbskega, slovaškega, katerim se svet čudi, da so brez šole dospeli po naravni nadarjenosti do tolike umetnosti.

V tem zmislu se nadejamo od nove šole, da bo koristila narodu ne samo s tem, da si opomore v gmotnem oziru, ampak da se tudi oplemeni in utrdi v umetnostnem ukusu, naposled v ukusu, kakoršen je svojstven slovanskemu plemenu. V tem zmislu šolo pozdravljamo kot pravi narodni napredek.

Program novi šoli pa je naslednji:

A. Strokovna šola za lesno industrijo.

Šola za lesni obrt ima štiri letne tečaje, v katerih se bodo učenci teoretično in praktično poučevali v najvažnejših strokah lesne industrije. V začetku bodo se otvorili naslednji oddelki: Za mizarstvo (umetno in stavbeno mizarstvo), za rezbarstvo (podobarstvo) in za strugarstvo, pozneje se bode pridružilo tesarstvo, kolarstvo, gradnja žag in mlinov ter pletenje košaric. V prvem letniku imajo vsi oddelki zvečine skupni pouk, pozneje se pa ločijo učenci po navedenih strokah. Poučevalo se bode v naslednjih predmetih: krščanski nauk, slovenski in nemški jezik, računstvo, obrtno knjigovodstvo, poslovni sestavki, tehnologija, mehanika, arhitektonsko oblikoslovje, geometrija in geometrijsko risanje, elementarno prosto risanje, prosto risanje po modelih, projektivno risanje, modelovanje, lepopisje in praktični pouk.

Učenci so redni ali pa izvenredni; prvi obiskujejo šolo v vseh predmetih, drugi pa so upisani le v nekaterih strokah. Ustopti morejo v to šolo le tisti mladenči, ki so dovršili osnovne šole in ki so prekoračili 14. leto. Ker je praktični pouk posebne važnosti ter se morajo učenci v teku štirih let izuriti v svoji stroki, kakor pri najboljšem mojstru, treba je, da so telesno zdravi. Spričevalo o do-

vršeni šoli daje učencu pravico do samostojnega zvrševanja dotičnega obrta, tedaj je veljavno kot spričevalo za dokaz sposobnosti. Učenci ne plačujejo nobene šolnine ne vsprejemnine.

B. Strokovna šola za umetno vezenje in šivanje čipek

ima dva letna tečaja, v katerih se bode poučevalo umetno vezenje (belo in pisano) ter šivanje čipek. Za klekljanje (pletenje) čipek ne bode oddelka. Učenke se bodo priučile vsem važnim strokam umetnega vezenja na podlagi dobrih vzorcev in zakonov umetnosti. Poučevalo se bode v naslednjih predmetih: Slovenščina, nemščina, računstvo knjigovodstvo, tehnologija vezanja, oblikosloje umetnega vezenja, elementarno risanje, strokovno risanjê, nauk o ornamentih in o zlogu ter praktični pouk. Učenke so redne in izvenredne slušateljice. Izvenredne učenke morejo obiskovati le nektere stroke, kakor to določi sporazumno ž njimi vodstvo šole. Redne učenke morajo dovršiti 14. leto in dokončati osnovno šolo. Šolnine ni nobene. Potrebni materijal dobe redne učenke od šolskega vodstva brezplačno, izvenredne slušateljice pa morajo same skrbeti za risarske in druge potrebščine.

P s o g l a v c i.

Zgodovinska slika.

Česki spisal Alojzij Jirásek.

Poslovenil Vacevad.

(Dalje.)

XVI.

Bilo je na pustni torek, in ves Oujezd ter vse Hodske se je hrupno veselilo. Samo Kozina je bil čmeren. Oni spreved, prirejen v zasmeh trhanovskemu gospodu, pregnal mu je vse veselje. Slutil je, da ne more priti nič dobrega iz njega. Kako so vsi lahkomišeln! Kake uganjajo zdaj in morda škodujejo s tem vsemu, za kar tako težko delajo in se trudijo.

Njegova duša se ni zjasnila niti naslednje prve dni. Birič ni prišel več, da bi povedal, čemu ima priti na grad, in tako ni šel tja, kakor tudi poklicani župani ne. Dosti čudno! Nihče iz grada jih ni pozval v drugič, niti k zaslišanju, niti h kazni za to neposlušnost, nihče tega niti omenil ni, kakor so bili slutili za gotovo tudi o onem sprevedu, zavoljo katerega so bili poklicani na grad. Še le, ko je čez nekaj dnij po teh dogodkih došlo županu Syki iz mesta pismo, razvedrilo se je Kozinovo zamišljeno lice. Prišel je z Dunaja list od prokuratorja Štrausa, ki je naznanjal, da je komisija že pričela svoje delovanje, in da se je po vsem nadejati dobrega konca. Podobno se glaseč list s pripisom Joštovim je prejel tudi dražinovski stari Hruby. Seveda ste bili obe pismi starejšega data in ste došli pozneje kakor običajno, gotovo zavoljo grdih potov, ki so zelo ovirali vso zvezo, takrat

že tako dosti nedostatno. Zato pa je prijezdilo na trhanovski grad poslednji čas nekoliko jezdecov, brzih poslov, in zopet jih je nekoliko odjezdilo od tam; a vsi v jedno smer: proti Dunaju.

Kozinova Anica je molila sedaj zjutraj in zvečer, da bi Bog že vse to okrajšal in k dobremu koncu privedel. Prosila je tako svojemu možu na ljubo. Ona ga je razumela najbolje, ona je opazila najbolje, kako ni sam svoj, kako se za malo kaj drugega briga, kako je njegov duh ves navezan na ono nesrečno pravdo. Dobro je opažala, kako nima miru, kakor bi nečesar ne mogel dočakati, kako pogostoma se zamisli, in kako pogostoma sedaj hodi okoli, celo ne več tako na samoto k dudaku, kakor k Syki, materi in staremu dražinovskemu stricu, k tem, ki so najbolj želeli, te pravde. Niti gospodarstvo mu ni bilo več tako zelo pri srci, celo na njo, da i na deco, je pozabljal. In ti so mu bili najdražji! Z žalostjo se je spominjala onih časov, kako je ž njo posedal, kako lepo sta kramljala, o tem in onem, največ pa o deci, kako pogostoma se je ž njima igral — in sedaj! Kako ne bi molila, da bi Bog vse to že prikrajšal in srečno dokončal!

Tako je ginil dan za dnevom, in že so minoli tedni. Solnce je začelo sijati topleje in po dolinah se je tajal

sneg. Že so se prikazali še vedno sivkasti travniki, že so se začela pota sušiti, in na bregovih, na prisejanih krajih se je vzbujala travica. Pavlek je že prinesel Anici mačice pomlajajočih se vrb, z vrta pa marjetice in trobentice. Tu se je povrnil na večer nekega dne Kozina domov ves pobit.

Anica si je globoko oddahnila ko je začula novico, katero je prinesel. Syka je dobil iz Plzna od urada naznanilo, da pride okrajni glavar na Trhanovski grad oznanit prebivalcem hodskega vasi, kako so na Dunaji razsodili o njihovih pritožbah. Po jutranjem imajo priti tja! Kako dolg je bil dan pred onim odločilnim dnem in ona noč pred njim! Celó Anica ni spala dobro. Najbolj zgodaj na nogah je bila stara Kozinova. Dalje kakor drugekrati je klečala na klopi pri oknu ter molila — in ko je nato sin odhajal, spremila ga je z Anico pred vrata, voščoč mu na glas, da bi se vrnil z veselo in srečno novico. Gledala je pozorno za njim, ko je šel namesto Syke tja ter mislila, da bi šla takoj za njim do Trhanova, ko bi se spodobilo ženskam med moške. Stara kmetica je bila vesela; saj je odhajal sin z zaupanjem, zanašajoč se na dobro pravo in na pravico ter na poročila z Dunaja, ki so pričala o tem, da redko korenije še ni izmrlo popolnoma, soglasno zagotavljajoč, da Lamminger nikakor ne zmaga.

„Še danes bodemo svobodni!“ govorila je stara kmetica, vračajoč se s sinah v hišo.

„Da bi le Bog dal!“ odvrnila je Anica, prikrivaje vzdihljive, odmev nekake nevesele slutnje, ki jej ni dala, da bi se tako zaupno veselila moževe vrnitve.

Jutro je bilo prekrasno. Pod vedrim nebesom visoko nad rjavkastordečimi njivami z zelenim žitom se je razlegalo škrančjevo petje. Solnce je sijalo in na njegovih toplili žarkih se je grel stari Přibek, Matejev oče, še vedno v kožuhu sedeč za poslopjem na vrtu. Okoli in povsodi po vasi je tišina. Moški so malone vsi odšli, in vsi na oni nesrečni trhanovski grad, iz katerega je izšlo toliko križev in težav njim in njihovim očetom. Danes bode morda drugače. Tako je bilo slišati povsodi. Le Matej, napravlja se na pot, ni rekel nič. Njegov stari oče je že od rana vedno mislil na to, kako bodo neki opravili tam, s kako novico pridejo. Vsi so imeli zaupanje, premnogi so šli malone na gotovost — o da bi dal Bog — čemu je ona zvezda, ona repatica sicer svetila?

Dvignil je zamišljeno glavo. Prihajala je iz hiše Manica, poskakujoč, malone plešoč, kakor brzi tiček. Spregovorila je nekoliko besedij z dedom, potem pa zopet hitela dalje, gledajoč le v jedno smer proti trhanovskemu gradu, kamor je odšel oče in z njim Pociновиčani, ki so se ustavili prej pri njih. Pred trenutkom je prašala deda, kako dolgo bode neki trajalo ono opravilo na gradu, kedaj da se povrnejo moški, sedaj je pa že, dete, prišla gledat in zopet je brez vsega miru hitela po vrtu, okoli zamišljenega deda, v hišo, vse lepo očedit in pripraviti.

Prišel bo namreč stari Šerlovsky, in kakor jej je povedal sin z nekolikimi besedami danes zjutraj, predno je odšel z ostalimi na grad, — pride snubit. Danes ima postati nevesta in po ženitvi — Bože — bila bi že njegova žena; In zopet je stala zamišljeno, pustivši delo, jasnega čela, in njeni ustni sti se smehljali nehoté. To je bilo zavoljo teh lepih mislij, razvedrujočih srcé, kakor zlati žarki pomladnega solnca, katerih so se žarili njeni dolgi, plavi lasje. —

V tem času je hitela mlada Lammingerjeva z grajskega vrta v svojo sobico. Krasno je bilo sprehajati se po stezicah z drobnim peskom posutih, med grmovjem sem ter tja že mladostno zelenim, pod drevesci, katerih veje so bile polno popkov — dokler niso začeli rušiti hrupni gostje mirú okoli vladajočega. Šum, govor se je oglašal zunaj pred vrtnim ozidjem, pred grajskimi vrati in okoli. Ti temni glasovi so postajali kakor brenčanje čmrljev jasnejši, šumnejši. Gospodična se je kar ustrašila, ko je pogledala iz grmovja ven. Povsodi bela, volnena suknja, povsodi sam črni širokokrajni klobuk. Zato se je podvizala z vrta.

Polno Hodov je okoli, mladih, starejših, tudi nagubanih môž, toda samo krepko ljudstvo, iskernih pogledov, izrazovitega obraza, temnih dolgih las, na rane padajočih. Tu so s celega Hodskega, mnogobrojno so prišli sem na poziv okrajnega glavarja. Saj bi vsak rad slišal na svoja ušesa razsodbo z Dunaja, to veselo novico. Stojé tu v večih skupinah, tu v manjših, po starosti, znanji in vaseh. Največ jih je tu seveda iz Klenča, Postřekovca in Oujezda — vendar tudi bolj oddaljeni Kyčov, Lhota in Pocinovice so poslali večino svojih môž. Najštevilnejša in nahrupneša skupina je tam na koncu lipovega drevoreda, okoli postřekovskega Brychte in Ecla Veseljaka, o kojih pustnem sprevedu se je govorilo toliko. Še sedaj so se smejali vsi na glas, ko jim je pr-povedoval Veseljak sam na svoj veseli, dovtipni način. —

Prav pri vratih na kraji grajskega dvorišča stoji belolasi resni Krištof Hruby s svojim sinovcem Kozinom in z nekolikimi starejšimi kmeti. Vsi molčé gledajo noter proti pisarni, kamor je bil odšel Syka pogajat se. Lamminger je hotel, da se razsodba prebere v pisarni in oskrbnik, ki je ozdravel in se povrnil pred nekoliko dnevi, je prišel določevati one izmed Hodov, ki bi imeli iti v pisarno. Toda vsi se oglašé zoper to.

„Čemu ste nas poklicali?“ upijejo. „Vsi smo tožili, vsi bi radi slišali.“

Sedaj se nakrat poleže šum in hrup okoli grada, celo v najzadnejših skupinah je hipno umolknil. V vratih se prikaže dolgolasi Syka, mahne s čakano, da bi vsi utihnili ter zakliče z daleč se razlegajočim glasom:

„Gospod okrajni glavar so dovolili — hitro pojdite, tja na dvorišče —“

In kakor bi hipoma potegnil veter, kakor bi oviran hudournik nanagloma bil spuščen, zapuste Hodi mahoma

svoja stališča in se curkoma valé skozi svodena vrata na dvorišče, vsem na čelu postřekovski Brychta, čegar glas je tudi v tem šumu in hrupu dobro spoznati. Hipoma je grajsko dvorišče polno, beleč se od belih volnenih hodskih sukenj. Mož pri možu, težki klobuk pri klobuku, le sem ter tja kaka čepica — sem ter tja lesketanje okovane čekane. Na čelu proti oknu pisarne v prvem nadstropji stojé župani, Kozina in nekaj dalje za njim Matej Příbek, moleč nad vse kakor hrast iz prostranega gozda.

Pogledi vseh se upro gori proti pisarni, od koder pričakujejo tako važne novice. Večino gotovo vesele, kajti Lamminger ni ovrgel z ničemur trditve dunajskega advokata in Jošta; izdal ni namreč niti besedice od dvorske razsodbe, za katero je vedel že dolgo. Čakal je, dokler ne pride z Dunaja dovoljenje, da se sme razglasiti listina Hodom ne na bivšem njihovem gradu v Domažlicah, temveč na njegovem trhanovskem gradu.

Izmed zbranih je malo takih, katerim bi stiskala dvomba srcé, a še ti se ne drznejo svojega mnenja odkrito povedati, tako so njihovi rojaki vznemirjeni in polni zaupanja. Tako se Syki prokuratorju ne zлага v glavi, da jim niti Štraus, niti njihovi krajani na Dunaji niso poslali nobene vesti o tej razsodbi. Tu ga reši tega pomisleka Kozina sam, rekoč, koliko hitrejšo zvezo da imajo uradi in gospoda.

Toda sedaj se bodo prepričali. Takoj. Usoden trenotek! Hrup na dvorišči preneha, a glasan šum, zmes zamolklih glasov odbija se od zidov grajskega bivališča. Mnogi so že utihnili — in sedaj — glej! Sluga odpre gori v pisarni okno, jedno, drugo — v tem se prikaže na desno gospod v kodrasti, dolgi lasulji, v črni suknji, z nekako listino v roki, za njim pride drugi in se ustopi na desno poleg njega. Tudi on je v taki lasulji, toda suknja se mu lesketa v zlatem vezenji. To je sam okrajni glavar Hora. Klobuki se dvignejo, Hodi v znamenje spoštovanja pred cesarskim uradnikom razgalijo svoje glave. V tem trenotku se tudi pojavi v drugem oknu Lamminger. Matej Příbek in gotovo tudi marsikdo drugi zapazi, kako hudobno se je nasmehnil, ko je svoje sive oči uprl na to obilno množico Hodov, kateri ga sovražijo vsi, prav vsi.

Nastane tišina. Glavar namigne z roko ter naznani da prinaša razsodbo o pritožbah, katere so vložili, in da govori v imenu N. V. cesarskega, zato naj poslušajo spoštljivo in tiho, kar se jim oznani, in ravno tako naj se tudi vedejo. Nato se obrne k svojemu tajniku, ki razprostre listino in se pripravi k branju. Kozina je čutil, da mu je srce udarilo živeje. Vsi okoli kakor bi nase držali sapo, jedva kdo trene z očmi.

Uradnikov glas se začuje. Listina obsega poročilo o tožbi Hodov, o odrejani komisiji, vse, kar je bilo že znano, in kar ne zadovoljuje nestrpno pekoče radovednosti poslušalcev. A sedaj pride razsodba sama — da

sedaj! — Kakor bi šinila iskra skozi zbrane — vsak se zdrzne.

„Hodi so že davno izgubili svoje privilegije in svoja prava, in ker jím je bil l. 1658. ukazán najostrejši perpetuum silentium, t. j. večno molčanje in ker se niso zato zmenili ter se drznili zgoraj imenovane privilegije in prava zahtevati znova, zaslužili so za to svojevoljno in smelo početje ostro pokoro in kazen. Vendar jim bo odpuščeno, toda pod tem izrécnim pogojem; da se ne bodo več shajali tajno in se upirali, tudi ne napravljali ali pošiljali kakoršnih koli prošenj, pritožeb ali tožeb zavoljo dozdevnih prav.

Ko je uradnik bral, vladala je globoka tišina, če mogoče čim daljše tem globokejša, tem bolj dušéča. Zbrani so bili omotični. Le sem ter tja se srdito obrne sosed proti sosedu — toda molcé; samo pogledi polni groze se srečavajo. Čim večja je bila nada, tem bolj kruta je prevara. Tako da zavoljo nje celo govoriti ne morejo. To je nemogoče! Kaj takega da bi jim poslali! Uradnik je prebral do konca grozno mesto in za trenotek umolknil. V zboru še vedno dušéča tišina, dokler ne zagrmí iz prevarjenih, razžaljenih, razburjenih prsij silno skozi tišino:

„To ni resnica!“

Prvi udar viharja pred nevihto. In že je zabučal po dvorišči krik, divja govornica prevarjenih, razburjenih Hodov. One besede so povedale to! Oni krik je bil i odgovor okrajnemu glavarju i soglasje tistemu, ki je zaupil one besede: Bil je Kozina. Stopil je iz množice naravnost proti oknu. Glavo drži po koncu, razvneti pogled smelo podpira na glavarja in govori. Kakor hitro opazijo to drugi, utilnejo vsi, dokler med govorom ne umolknejo popolnoma.

„To ni resnica, ne more biti!“ kliče Kozina. „Ko bi bilo to, kar ste brali, res, namreč, da nimamo nobenih prav in svoboščin, potem bi bili povedali to sam gospod cesar našim na Dunaji. Čemu bi bili rekli gospod cesar, da se naj zgodi po pravici, čemu bi bili odredili ono komisijo, ako naša prava že niso veljala nič?“

Lamminger se zgane, kakor bi ga pičila kača in se nagne skozi okno ven, toda takoj se zopet umakne, kajti grozni krik zdolej zbranih ga prestraši.

„Resnica! Resnica! bobni iz te razgrajajoče množice mogočnih, razsrjenih glasov najbolj jasno.

„In naši bi nam bili tudi kaj pisali!“ upije Ecl, obračaje se k ljudstvu.

Nekaj časa traja to, predno potihne hrup nekoliko in predno utegne spregovoriti okrajni glavar besedo.

„Kdo izmed vas je vložil tožbo?“ kliče skozi okno med zbrane.

„Mi vsi! Jaz! Jaz! Vsak! Mi vsi!“ glasi se jednoglasen, buren odgovor množice; njen prejšnji mir je tam. Živo gibanje vlada v njej, kakor kedar zaganja jezero burno svoje valove. Že se zbirajo sem ter tja v

tolpe in skupine okoli najhujših. Vendar glavar dobi še jedenkrat besedo. Svári jih in opominja, naj se že upokojé, ker si z vsem tem ne pomagajo; škodovali so si že s tem, kar so napravili svojemu gospodarju, gospodu pl. Albenreuthu, ko so kradli zver v njegovih gozdih, ko niso opravljali tlake, ne plačevali dače, ko so pretepali njegove slugé in se spozabili celo tako daleč, da so osramotili i njega, plemenitega gospoda na najbolj sramotni način.

Surovi smeh nekaj grl doli je odgovor glavarju. On pa se ne da zmotiti ter kliče z vzvišenim glasom:

„Tako daleč je prišlo, da vaš gospod ni varen med vami, in da je moral prositi vojakov v svojo obrambo!“

Divji krik pretrga znova njegov govor.

„Na nas?! Kje so? Kje so ti vojaki?“

„Vojake nad nas! Streljati na nas!“ odgovarja z dvorišča besneče upitje. „Vojake nad nas! Ta pijavka!“ In že se zalesketa nad valovi razburkane množice čekana, jedna, druga, in tu cela množica, ter se grozeče gibljejo nad glavami proti grajskemu oknu. Toda bilo je to že nepotrebno.

Lamminger izgine.

„V imenu N. V. Cesarskega!“ kriči glavar. Toda ponoviti mora svoje klicanje in še nekaj časa čakati, predno predere njegova beseda.

„Vojaki so bili že poklicani, toda vaši poslanci na Dunaji so prosili pri dvoru —“

„Kdo jim je dal oblast?“ zakriči Ecl, Veseljak.

„Podpisali so prošnjo vašega prokuratorja —“

„Ta cigan! Mi ga nismo prosili. Gotovo je bil podkupljen!“

„Podkupljen! Podkupljen!“ kriče v zboru.

„Storite, kakor hočete, vendar jaz vam svetujem modro. Poslušajte, storite, kar morate. Ukazano je dalje, da obljubite in prisežete v moji navzočnosti pokorščino in nevoljstvo svoji milostni gosposki, gospodu baronu Albenreuthu. Samo tako vam bo odpuščeno —“

Ni izgovoril; ni mogel. Naval divjih glasov prestraši sedaj celo srčnega uradnika.

„Mi imamo še svoboščine!“ kriči zdolej Ecl, Veseljak, glavarju v okno. Tolpa Hodov se je že burno gibala.

„Ne bomo prisegli! Ne bomo! Ni, da bi morali!“ bobni prodorno v tem viharju.

A sedaj zagrmí še silneje: „Na Lomikarja!“

To je glas Matija Pribek; in že se trese vse dvorišče od krika. Nanj! Na Lomikarja! Ubite ga! Umorite ga! in gozd čekan se grozeče giblje v višavi.

Glavar hoče spregovoriti še jedenkrat. Njegov tajnik, od straha trepetaje, ga plašno gleda in ponižno prosi, naj ne spravlja sebe in njega v nevarnost. Tu pristopi tudi iz ozadja Lamminger kakor duh, smrtnobled in pozove glavarja, naj pusti te upornike. Toda zdolej so očitvidno zagledali Lammingerja, ko se je premikal pri

oknu; naval glasov zabesni divjeje in v tem se tudi žene Matej Pribek, postřekovski Brychta, mladi Šerlovsky in mnogo drugih z naperjenimi čekanami proti durim, da bi prodrli noter. Toda prej kakor oni, stojé na stopnicah Kozina, a še pred njim njegov strije, Krištof Hruby, dražinovski župan. Ta stavec se ni gnal proti durim, toda postavil se je v njihovo obrambo na stopnico, kakor tudi njegov sinovec Kozina, ki je obstal više. Izrazovito obličje starega Hoda je zardelo, oči se mu svetijo. Klobuka nima, in prosto mu mahajo po ramah dolgi, snežnobeli lasje. Odločilni trenotek dal mu je moči in gibčnosti. Vzpne se kakor „fant“ in stiskajoč v desnici čekano, gleda krepko nasproti tolpi, ki se je prignala proti durim.

„Ne koraka dalje!“ zaupije. Glas in vsa resna prikazen starega Hoda oplaši samega Mateja Pribeka ter vso tolpo za njim.

„Kaj hočete?“ kliče stavec. „Moriti? Ali ste Hodi ali ubijalci? Tako hočete svoja prava?“

In v tem zakliče tudi Kozina:

„Ljudje božji! imejte pamet. Še ni vsega konec! Dokler ne zvemo, je li to res ali ne, kar so nam brali. Tam na Dunaji povedo nam to —“

„In še nam ostane apelacija!“ zaupije Syka „prokurator“, ki je v istem trenutku skočil na stopnico ter obstal poleg Kozine. In že so tudi privreli mirnejši, treznejši; premnoge so prepričale tudi besede Kozinove in Sykove.

„Ko bi Hrubega in Kozine tu ne bilo, Lomikar bi več ne dihal!“ kriči Brychta, obdan od krajanov, ki mu prigovarjajo, naj se spametuje.

„In bil bi sedaj sveti pokoj!“ pristavi marsikak glas.

Matej Pribek, bled, ves zelen od jeze in besen na svoje mirne in oprezne sosede, upre na nje oči, žareče od srda širi svoja usta ter reče:

„No rad bi videl, kako vam poplača Lomikar!“ —

* * *

Hrumeč, kričeč, na vso moč razdraženi, kakor roj bučel, planili so Hodi z grajskega dvorišča. Zmes srditih glasov se je čula še dolgo pred gosposkim staniščem, kamor so pošiljali besneče in grozeče kletve na glavo Lammingerju, ne pozabljajoč tudi prokuratorja Štrausa, ki se je dal podkupiti na njihovo škodo, kakor so bili prepričani vsi. Nekaj časa so se burno posvetovali, navet za navetom bil je predlagan, a vsak buren in strasten —

Še potem so se posvetovali, ko se je razdelila mnogobrojna tolpa v skupine, ki so šle po različnih straneh na svoje dome. Posvetovalo se je in proklinjalo — kajti vsako tako skupino sta spremljala srd in sovrašтво do gosposke — spremljala sta jih, rastla in se množila po vaseh, po vseh koncih trpko prevarjenega Hodskega. —

Na trhanovskem gradu je burja ponehala. Na dvojiščih, po mostovžih, povsodi je globoka tišina, vrata ter vse duri na zunaj so zaprte. Stari komornik se je zavedel še le sedaj, umiraje od groze tja do popolnega odhoda zbesnelih kmetov.

Gospoda se je usedla danes zelo pozno k mizi; toda posebno dišalo ni nobenemu, niti domačim, niti gostoma, gospodu okrajnemu glavarju in njegovemu tajniku. Gospod glavar je izrekel svoje začudenje nad baronično srčnostjo, da biva v teh nemirnih razmerah tu z gospodično. Gospa Lammingerjeva nato ni povedala gole resnice, boječ se svojega soproga. Ta torej odgovori za njo:

„Ni mi hotela verjeti, kako hudobno ljudstvo je to, kako predrzno. Ko sem hotel zahtevati vojakov, prosila je, naj ne storim tega. Kar sem učinil v tem oziru, zgodilo se je brez njene volje. — Žal, da visoka vlada ni blagovolila ustreči moji prošnji. Danes ste videli sami, gospod glavar, da sem v svojih poročilih in prošnjah opisoval resnico. Tu nismo varni življenja. Svojo gospo in hčer moram odvesti — in če ne ostanem tu jaz, kako gospodarstvo bo potem? Ko so si dovolili takih prevzetnosti in mi napravili toliko škode, kaj potem, ko bi mene tu ne bilo? In ako ostanem, kdo mi jamči zato, da zopet kedaj vidim svojo rodovino?! Mislím, da je visoka vlada dolžna, da me vzame v zaščito. Vojakov je treba tu neizogibno. Upam, da blagovolite se zlagati z mano. Tu gre tudi za vzgled in nasledke. Ako bodo imeli tu lastno voljo, kako bode drugod? Ali se ne bodo potem uprli tudi drugje? Zdaj bi zadoščeval oddelek vojakov, potem bi imelo dosti dela morda nekaj polkov. Kakor pred trinajstimi leti!“

„Mislil sem poprej, da bi se dalo z mirnim ravnanjem doseči več,“ odgovori glavar Hora. Danes pa je bilo to čez mero, in uglednost vlade ne more dopustiti, da bi se kaj takega ponavljalo.“

„Po mojem bi bilo najbolje, ako se jim vzame glava — najhujši hujskači —“

„Ali jih blagovolite spoznati?“

„Pred vsem je oni Jošt iz Domažlic — a še hujši je tisti kmet z Oujezda, Kozina, ki se je osmelil danes odgovoriti tako drzno.“

„Poznam ga iz Vaših poročil. Res, zelo smel mož — in kako hitro je govoril — in ne brez razuma —“

„Ravno zavoljo tega je najnevarnejši izmed vseh. Dar zgovernosti ima. Ako bode hotel — in to bode gotovo — razvnel bode vse iznova. Ko bi se utaknil ta za leso, hitro bi se polegel ta njihov vihar.“

„Morda so se danes izdivjali,“ meni okrajni glavar.

„Ne verjamem, da bi še sedaj imeli toliko smelosti in srčnosti, ko so zaslišali cesarsko razsodbo. Ko bi se pa ganili le količkaj, prigovarjati hočem v Pragi sam, da pošljejo vojake semkaj.“

„Tedad bodo v kratkem tu rožljali meči in sablje,“ odvrne Lamminger z nasmehom, nalivaje svojemu gostu v stekleno, zelenkasto čašo zlatega vina. No potem teško da bi še prišli sem z vragom in smrtjo utapljat grajski korobač in potem jih minejo tudi nemara smeli in predrzni govori —“

Vsi pri mizi so razumeli, kaj misli s tem in spoznali, kaj je najbolj razžalilo in raztogotilo gospoda pl. Albenreutha, kateremu so se pri golem spominu na to tako čudno zasvetile hladne oči. —

(Dalje prih.)

Pogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

Sokol Ljubljanski je imel 18. novembra t. l. izredni občni zbor. Sklenil je med drugim: ustanovitev zadruga vseh avstrijskih sokolskih društev in ustanovitev skupnega slovanskega sokolskega lista. Oba sklepa sta jako srečna. Nemci avstrijski imajo Turnerkreise, ki so po pravilih v zvezi z zunanjimi turnerji v Velikonemčiji. Na tem zboru je starosta tudi povedal, da ne bo dolgo, ko si sezida Ljubljanski Sokol lastni dom. Ob tej priliki omenimo, da je požrtvovalni rodoljub g. Gorjup, veletržec na Reki, odločil 30.000 gld. za lastni dom istega Ljubljanskega Sokola.

Beseda našim državnim poslancem. Pod tem naslovom šteje „Sl. Narod“ od 12. novembra t. l. slovenskim poslancem levite, po vsem opravičene. Ako ne more molčati več niti „Sl. Narod“, ki je iz raznih razlogov milo sodil in celó pasivno opazoval delovanje slovenskih državnih zastopnikov, je pač njegov opomin sedaj dovolj utemeljen. On pravi, da od l. 1885. Slovenci niso pridobili nič, še manj ko nič, ker smo izgubili za Slovence

jako imenitni učni zavod, tretjo izmed slovenskih srednjih šol, gimnazijo v Kranji.

Kolikokrat so vladi priskočili na pomoč, ko se je večina majala. Sprejemali so referate in stavljali nasvete, za katere se v nobenem drugem klubu večine ni našel poslanec, ki bi hotel nase vzeti „odium“ takih predlogov. Poslanec dr. Tonkli je bil vsak dan pripravljen, svojo roko, kakor Scaevola, potisniti v žrvjavo, da reši — ne narod, temveč vladno večino in Taafeja iz zadreg. In poslanec prof. Šuklje je celó Gautschu priboril zaželenega sekcijškega šefa. . . . Sekcijški šef v učnem ministerstvu, kdo da je postal? Znani Herman, fanatični germanizator ljudskega šolstva. . . .

Zaveza slov. učiteljskih društev ima že pravila od vlade potrjena. Osnovni odbor vabi slovensko učiteljstvo vseh pokrajin, da si snuje društva in stopi v novo osnovano zavezo slovenskih učiteljskih društev. Dosedanja društva učiteljska naj skažejo svojo zahvalo osnovalnemu odboru, da nemudoma pristopijo v zavezo. Taka zaveza je silno koristna, in ko bi Slovenci na vse strani zdru-

ževali se analogno, dospeli bi kmalu do jednodušne organizacije in vsled tega do praktične vzajemnosti vsaj med seboj. Torej, učitelji, učiteljice, srečno z zgledom naprej!

† **Jakob Volčič**, umirovljen župnik, vzoren duhovnik in domoljub, je umrl v Zarečji v Istri. Rojen l. 1815., posvečen v mašnika l. 1842. prišel je takoj v Istro. Tu je delal neutrudno in obujeval narod. Marljivo je nabiral narodno blago ter je priobčeval v „Novicah“, pa tudi v hrvaških listih. Uredništvo „Naše Sloge“ je izdalo narodne pesmi, ki jih je nabral Volčič. V nabiranji pesmij, zagonetek itd., ima pokojnik izredne zasluge. Živel je skromno, pri majhnih dohodkih in delal je slovstveno brezplačno. Večen mu spomin. Volčič je privarčil s svojim skromnim življenjem 8000 gld.; od teh je zapustil 5000 gld. cerkvi v Zarečji, 3000 gld. pa škofovskemu konviktu v Trstu.

b) Ostali slovanski svet.

Cesar Franc Josip hoče dan štiridesetletnice nastopa svojega vladanja na tihem praznovati. Zategadelj je zaukazal, da se vsakavrstna poklanjanja opusté za ta dan. Vse torej, kar se izvrši v spomin zgodovinskemu dogodku, bo posvečeno v raznotere blage namene, in takó so avstrijski narodi po društvih, zastopih in zasebnih odločbah na stotisoče določili v prosepah kulturnih zadač. Takó bo imel spomin na cesarjevo 40letnico blagih posledic po vseh pokrajinah in kotih, zastopanih v Dunajskem državnem zboru.

Pet avskultantskih mest je določenih po cesarski določitvi z dne 26. septembra t. l. Grof Schönborn je odgovoril na interpelacijo nekaterih nemških poslancev. Rekel je, da že po pozvedbah njegovega prednika se je pokazalo, da se mora pri deželnem sodišči v Celovci s slovenskimi strankami obravnavati s tolmači, ker je pač dovoljno število slovenski govorečih sodnikov, ne pa tudi avskultantov in praktikantov. Poslovanje se je v deželi pomnožilo in med 27 okr. sodišči jih je 12, ki poslujejo v obeh deželnih jezikih, in zato je potreba sodnijskih pomočnikov, večih obeh deželnih jezikov. Vsled tega je storil baron Pražak potrebne korake in je izprosil, da so se mesta avskultantna za Koroško pomnožila za pet, da je bilo to potrebno je razvidno iz tega, da je na Koroškem 192.242 Slovencev nasproti 241.585 Nemcem.

Dijaško podporno društvo na Dunaji za slovenske velikošolce je ustanovil dunajski slovenski klub. Ustanovniki plačajo vsaj po 50 gld. za vselej, pravne osebe (občine, društva itd.) po 100 gld., redni udje, to so oni, kateri prebivajo na Dunaji in v njegovi okolici, vsaj po 3 gld. na leto, podporniki pa, in to je lahko vsak, vsaj po 5 gld. na leto. Doneski naj se pošiljajo društvenemu blagajniku g. R. Puklu, odvetniškemu koncipijentu, VII. Zieglergasse na Dunaji. Društvo ima tako plemenit namen, da mu je želeli na korist dijakom in slovenskemu narodu najobilnejše podpore.

Grof Schönborn in pa tiskovni zakon. Novi pravosodni minister je odgovoril na interpelacijo zastran zaplemb nekaterih šleskih nemških listov, da on se ne vtika v to, kar potrdijo sodnije, da spoštuje zeló svobodni izraz mnenja kot važno moč javnega življenja, in da v tem ne prizna druge omejitve, kot mejo državnih osnovnih zakonov. „N. f. P.“ ministra opominja na paragrafe tisk. zakona, katere je on ostro pobijal v posebni brošuri. No, sedanja izjava grofa Schönborna ni

nasprotna hrepenenju po svobodnišem zakonu; vprašanje je samo, ali pride kmalu kak nov načrt o spremembi tisk. zakona na vrsto, in ali bodo gledali zastopniki raznih avstrijskih narodov, da se sprememba dejanski izvrši. Dokler ostane sedanji zakon, možno ga bo razlagati, kakor doslej, in noben minister, ako se drži enakih izjav, ne podeli več svobode brez spremene zakonov. Novinarjem dotlej ostaje malo tolažbe; tolažba je v tem, da vlagajo pritožbe ob zaplembah listov, in da kažejo na izvršene sodbe raznih pristojnih sodišč ob analognih slučajih. Ravno takih pojasnil pa se zagovorniki premalo poslužujejo; znamenje da odvetniki niso novinarji; drugače bi se za svobodo tiska bolje brigali tudi v mejah sedanjega tisk. zakonika.

Vladika Strossmayer je podaril nedavno veliko zbirko bakrorezov in načrtov, in sedaj še 6 novih slik jugoslovanski akademiji za galerijo. „Vienac“ se nadeja, potem, ko ima sedaj Zagreb toliko vrednih umotvorov, da kmalu procvete v hrvaškem narodu i živa umetnost slikarska, kateri je Strossmayerjeva galerija podala potrebno osnovo.

Spomenik Avgustu Šenoi se je nedavno odkril na gomili njegovi. Izdelal ga je Ivan Rendić po želji „Matice Hrvatske“. Spomenik je visoka piramida od treh vrst marmorja: od zgorej je ukrašen z liro, v sredi pa z galvanoplastiško podobo pesnikovo.

Dr. Anton Kržan, prof. na bogoslovskem oddelku Zagrebskega vseučilišča bivši rector magnificus, je umrl v 53. letu starosti. Deloval je tudi na književnem polju.

Odvetniki in hrvaški jezik v Dalmaciji. „Narodni List“ se pritožuje, da beležniki in odvetniki hrvaški niso povsod toliko narodni, da bi oni sami dejanski pisali v hrvaščini. „Ni dovolj zvati se rodoljubom, i v načelu zagovarjati porabu našega jezika; treba najprvo rodoljubno dolžnost na sebi vršiti, treba da naši beležniki in odvetniki že počnejo svoje posle izključno voditi v narodnem jeziku, tudi ko bi jim bilo to od začetka težavno. Vsakemu narodu so odvetniki na prvem redu državniških boreb. Narodna samostalnost poglavito je v rokah odvetnikov, teh zatočnikov prava i pravice; a pravo, najprvo vas je, odvetniki, danes z delom obraniti.“ Potem imenuje one odvetnike, ki poslujejo povse v narodnem jeziku in pristavlja: „Da bi tako delali vsi naši odvetniki, dalo bi se mnogo laže in brže rešiti uradno vprašanje jezika v sodni stroki.“

Ves ta opomin velja tudi za slovenske razmere; nekateri odvetniki, ki se postavljajo za vodje naroda, pišejo izključno ali zvečine v nemškem ali italijanskem jeziku.

Češka šola v Brnu. Kakor n. pr. Slovincem v Trstu, ravno take zapreke delajo pa Nemci Čehom v Brnu. Mestni zastop Brnski je bil proti temu, da bi se ustanovila češka šola v notranjem mestu. Naučni minister pa je dotični priziv zavrgel. No, kar velja v Brnu, mora obveljati naposled tudi po mestih na Slovenskem.

Kraljica Natalija, kakor poroča „Pol. Corr.“ pričakuje se meseca decembra v Peterburgu. Njen namen je neki prositi rusko carico, da bi osebno posredovala v zadevi ločitve njenega zakona. Vrhu tega hoče pozvedeti mnenje odličnih odvetnikov ruskih in cerkvenih avtoritet.

Židovstvo na Ogerskem. „Kreuzzeitung“ je že večkrat, zlasti tudi lani, dokazavala s številkami, kakó se dolgovi množijo na Ogerskem. Sedaj pa porablja posebno knjigo o židovstvu, na Ogerskem v dokaz, kakó se to množijo. „Sl. Nar.“ je posnel iz navedenega lista med drugim to-le: Po zadnjem številjenji je na Ogerskem

624.680 Židov, v sami Budapešti jih je več, nego jih je bilo pred sto leti na vsem Ogerskem. Oni izkoriščujejo Ogersko naravno bogastvo na svojo korist, takó da je ljudstvo obubožalo in se mora izseljevati. Pred leti izseljevalo se je 600—700 ljudij na leto, sedaj se pa samo čez Hamburg vsako leto izseli 7000 ogerskih podanikov. Peštanski profesor je javno predaval, da bode po njegovem prepričanju, ako se ne ukrenejo stroga protivna sredstva, v kakih petdesetih letih vsa Ogerska v židovskih rokah, domačini pa židovski slugi. Učilišča madjarska so prenapolnjena dece židovske; v Budimpeštanskih gimnazijah je 67% židovske mladine, na medicinski fakulteti pa celó 72%. Obrt je tudi vsa v židovskih rokah. Vlada madjarska brati se z židovskimi kapitalisti, in izročila jim je ne samo Ogersko, ampak tudi Hrvaško in Slavonijo, ki je sedaj pod pritiskom židovskim v doslovnem pomenu besede.

Avstrijski Rumunci so po svojih viših duhovnikih sklenili, da ne bodo rabili več v cerkvenih knjigah cirilice. Oni so pravoslavne vere, in isto vero so sprejeli od Slovanov. Z vero so sprejeli pa tudi cirilico. Ali Rumunci oživljajo v sebi zavest, da so romanskega pokolenja, in kot taki hočejo se posluževati odslej tudi v cerkvi alfabeta, ki jim tudi drugače služi sedaj v književnosti. Iz tega so posneli „Parlamentär“ in drugi slovanski listi nauk, da se je tudi Slovanom ravnati v zmislu Rumunccev. Slovani so drugo pleme, z drugače osnovanim jezikom. Njim je prikladen tudi jeden sam, za nje vstvarjen alfabet; kakor ne ugaja cirilica Rumuncem, ravno takó je neprikladna za Slovane latinica raznih oblik. Viši duhovni pastirji rumunski kažejo pot višim slovanskim duhovnikom, kake črke naj sklenejo rabiti v svoji cerkvi, kjer je sedaj v rabi latinica.

Petsto milijonov frankov je vzela Rusija na posodo pri francoskih bankirjih. To je jako spekle nemške novine, in začele so strašiti zopet z nevarnostjo vojske. Rusija ima sedaj dobrega finančnega ministra Višnjegradskega, ki skuša povzdigniti veljavo ruskega denarja, ki so ga toliko let tlačili ravno nemški židovski knezi, kljubu temu, da so svojevoljno porabljali kakih 60 milijonov, ki jih je imela Rusija v rezervi v Berlinu. Sicer pa Rusija porabi tudi novo posojilo v konvertovanje prejšnjih posojil.

Srbska sinoda hoče po svoje izpodkopavati srbski narod. V njej so stavili predlog, da bi se pri bogoslužjenju, v obče v pravoslavni cerkvi uvedel stari srbsko-slovanski jezik namesto dosedanega staroslovenskega, ki se je od začetka do danes ohranil med pravoslavni Rusi in Srbi. Novosadski „Branik“ se odločno protivi taki nameri, ki se je gotovo izcimila pri sovragih slovanskih narodov. Ta list pravi: „Ko so sprejeli slovanski narodi krščanstvo in je s tem pričela književnost, bila je tedaj v obči veljavi staroslovensčina v cerkvi. Iz tega staroslovenskega jezika so se razvili rusko-slovanski, bolgarsko-slovanski in srbsko-slovanski jezik. Vendar je ostal staroslovenski jezik občeveljavni cerkveni jezik, ki je združil slovanske narode v duševno celoto. Začetkom 13. in 14. stoletja so poskusili, da bi uvedli v svete cerkvene knjige srbsko narečje namesto staroslovenskega jezika. Ti poskusi so znani pod imenom „srbulja“. Ali ostali so brez vspeha, in stara slovensčina je ostala veljavna, ona je bila zveza z ruskim narodom, ona je bila cerkvi v bran, ker se je opirala na Ruse. In ali bi se našel kdo med nami Srbi, ki bi hotel raztrgati to moralno vez? Staroslovensčina je del našega življenja; iz nje se je razvila naša književnost. Sramujemo

se izreči, da nasprotujejo staroslovensčini, v kateri so molili naši junaki, zaradi tega, ker je slovanska, t. j., ker združuje vse Slovane. Mi se nadejamo, da naša duhovščina, naš narod, zavrne ta naskok na staroslovenski cerkveni jezik. Takó se nadeja tudi „Parlamentär“, ki v št. od 7. okt. v večem odločnem članku pod naslovom „Vorgänge in Serbien“ razpravlja to vprašanje v zvezi z obćim položajem v Srbiji. Opomnimo, da gledé na Vukovo slavnost so slovanski sovragi v resnici izrekli svoje veselje nad tem, da se je začela ločiti srbska književnost od Slovanstva v tem, da je dobila ista književnost spreminjeno, popačeno azbuko. Dà, dà, fonetika utegne koristiti v narečjih, v **normalnih** dobah; a sedanja doba je za vse Slovanstvo anormalna, in zato je treba višim koristim prinašati žrtve v **podrejenih** vprašanjih. Da bi bil Kopitar vedel, kake posledice imajo „lahki“ alfabeti, nikdar ne bi bil svetoval ali privolil v ono vrsto alfabeta, kakoršne imajo sedaj Slovenci, Hrvati, Čehi in naposled tudi — Srbi. Slovenci pa utegnejo še posebe spoznati, kakó strašansko napačne in pogubne so one poti, na katerih bi hoteli nekateri rodoljubi ukvarjati se celó še z drugimi črkami za slovanski jezik in narečja, nego je sedanji naš Abc. Nadejamo se, da opomnja zadoščuje za vselej, da se napačno obrneni trud uporabi za srečnije delovanje, katerega nam je na toliko stranij nad vse potreba.

„**Odjek**“, odločen list, pisan v slovanskem duhu ki izhaja v Belgradu, je bil jedini list v kraljevini, ki se je predrznil pisati o sporu kraljevih soprogov. Zaradi tega so urednika zaprli in sedaj obsodili na 4 leta ječe. List je moral ob jednem prenehati, a potem čez 25 dñij prestanka je vendar zopet izšel po premaganih hudih zaprekah. V članku prvem zopet prijavišene št. od 23. sept. (st. st.), pod naslovom: „Posle dvadeset i pet dana“ se pritožuje, kakó so mu odrekli vsi srbski domači listi moralno podporo ter pravi, kakó popačeno je javno življenje v kraljevini, a uredniki da ne pomislijo, da se utegne zgoditi njim jutri, kar se je zagrešilo danes proti njemu. V drugih državah da se vendar potegujejo za pravico proti krivici, v Srbiji pa ne, vsled tega pa „da se useli i odomači despotizam i samovolja“. Taka je; tudi v Avstriji, tudi med slovanskimi strankami, bi bile tu pa tam jednake opomnje na mestu. Tudi pri nas togujejo po tem: „Resultat toga je, da bogme, da i jedan i drugi stradaju (trpé), s tom razlikom, što danas jedan, a sutra drugi“. Prav je torej ondan tudi hrvaški „Obzor“ opominjal Staročehi, rekše, da razcepljeni Slovani avstroogerski onemorejo in ne zmorejo nič, zjedinjeni pa bi prišli do zmage. S tem, da se Staročehi uklanjajo politiški osnovi na Ogerskem, dobivajo plačilo od „Pester Lloyd“, da jih zasmehuje zaradi zahtevanja državnega češkega prava. In takó bo šlo dalje in dalje, dr. Rieger dobro vé, zakaj in kako dolgo.

Gališki Rusi so 13. oktobra v Levovski metropoliji kaj svečano praznovali 900letnico kršćenja ruskega naroda. Jedin metropolit Silvester je bil mož, ki se ni prestrašil poljskih in madjarskih strašil. Ko je izdal svojo kurendo, potihnilo je vse — umolkla so, pravi Črv. Rusj, obrekovanja in insinacije, in sami obrekovalci so skrili svoje volčje žrelo v ovčjo kožo, zapeli himne in slavoslovija na čast slavnosti, ki so jo nedavno oskrinjevali. Dne 13. oktobra bil je za gališke Ruse velik praznik. V Levovu je bil obhod v arhikatedralno cerkev sv. Georgija. Na tisoče ljudij se je zbralo. Služil je metropolit Silvester, inicijator svečanosti, z veliko asisten-

cijo. Navzoči so bili dostojanstveniki vladni in deželne samouprave, kakor: deželni maršal grof Jan Tarnovskij, predsednik državnega zbora dr. Fran Smolka, nekoliko deželnih poljskih in ruskih poslancev itd. Najpomembnejše pa je bilo, da so se udeležili cerkvene svečanosti tudi latinski vladike, namreč: nadškofa Severin Moravskij in Isakovič, in škofje: Soleckij, Dunajevskij in Puzyna, „kotoryj tēm samym priznali stojimostj jubileja.“ Šolska mladina je bila istega dne prosta, in s tem so pripoznale tudi šolske gosposke ta praznik. Kakor v Levovu, praznovali so historički dan po vseh cerkvah te nadškofije metropolije. Metropolit Silvester pa je dokazal, da vé, kaj se spodobi, in kaj je njegova dolžnost.

Slovenci naj ne pozabijo, da je metropolit Silvester unijat, torej zjedinjen z Rimom.

„Obščestvo ruskyh dam“ je v Levovu na praznik krščenja Rusov priredilo glasbeno-deklamatorski večer z odbranim vspeodom.

„Deset godina okupacije“ Bosne in Hercegovine. Pod tem naslovom piše „Obzor“ med drugim, „da se napredek prosvete v prvem 10letju sedanje uprave ni vršil pravim kulturnim potom. V raznih mestih te dežele gojilo je prebivalstvo pojedine obrti z uprav umetniško spretnostjo, takó n. pr. v Serajevu sedlarstvo, kotlarstvo, razun tega se je ondi proizvajalo lepo dragoceno orožje, v Foči orožje in noži, v Livnu znani filgranski izdelki od srebra in zlata itd. Od teh obrti jih je nekoliko od 1878. l. popolnoma prenehalo, ostale vidno nazadujejo gledé na umetno spretnost delavcev, ker narodna njih izvornost ne prija več sedanji umetniški pokvarjeni zahtevi konsumentov.“ Tudi bi bilo potrebnih 2000 šol, ker je po popisu od l. 1885. tukaj 6—12 letnih otrok 120.000, a šol je še le 400.

Kar se dostaja domače obrti, godi se prvotnim prebivalcem v Bosni in Hercegovini, kakor drugod. Tuje nesolidno blago je toliko po ceni, da ne morejo izhajati s svojimi izdelki, a z druge strani jih židovstvo moti, da kupujejo za svoje potrebe rajši tuje blago, nego domače. Da bi domača slovanska obrt, ki je umetniške vrednosti, le ne pogubila se popolnoma; potem se je nadejati, da narod se poprime zopet slovanske solidne obrti.

KNJIŽEVNOST.

Zbrani spisi dr. Valentina Zarnika. I. zvezek. Pripovedni spisi. Uredil Ivan Železnikar. Na prvem mestu je životopis s podobo Zarnikovo. Cena vezani knjižici 1 gld. „Narodna Tiskarna“ v Ljubljani.

Stritarjevih zbranih spisov izšla sta 59. in 60. snopič. Vsebina: Dunajska pisma. Srce. 60. snopič ima na prvem mestu lično izdelano podobo Stritarjevo. S 60. snopičem je ob jednem dovršena ta zbirka. Takó ima slovanski narod sedaj zbrana dela jednega najplodotvornejših in zasluženejših slovenskih pisateljev pred seboj; sedaj še le bo možno tudi vsestranski premišljevat in presojevati književnika, ki ni samo izredno nadarjen, ampak tudi vse življenje opazujoč, misleč, nenavadno marljiv in konečno mnogostranski globoko učen.

Knjige „Matica Slovenske“ za l. 1888. se ravno razpošiljajo; te so: 1. Slovenci in 1848. leto. Spisal Josip Apih, profesor na dež. vel. realki v Novem Jičimu. 8, 302 strani. 2. Prihajač. Povest. Spisal Iv. Dolinar. 8, 104 str. 3. Izbrani spisi Frana Erjavca. Uredil Fr. Levec. I. del: Pripovedni spisi, 8, 156 str. 4. Letopis Maticе Slovenske za 1888, 8, 300 str. in obseza med drugim: Životopis Božidara Raića, spisal dr. Glaser; kaj človeštvo prideluje in uživa, spisal dr. J. Vošnjak; Ivan Fran Gundulič, spisal Anton Trstenjak; Slovenske narodne vraže in prazne vere, sp. J. Navratil; Jožef Lamberg, sp. Iv. Steklasa; kakšnih odnošajev nahajamo na slovenskem Štajerji gledé zemlje in njenih prebivalcev, sp. M. Cilensek. — Spis Apihov bo posebe zanimal Slovence, zlasti letos, ko se praznujejo cesarjeva in še druge 40letnice.

„Matica Slovenska“ razpisuje za l. 1889., da bi pospešavala razvoj slovenske pripovedne književnosti „po določilih Jurčič-Tomšičeve ustanove 200 gld. častnega darila povesti slovenski, obsezajoči najmenj 10 tiskovnih pól“ z obrokom do 1. okt. 1889. l. Pisatelj dobi poleg darila še po pravilih določeno nagrado. — „Mat. Sl.“ šteje l. 1888. častnih 8, ustanovnih 312 in letnih 1390, skupno 1710 društvenikov.

Iskrice. Zbirka pesmij in povestij. Spisal in slovenske mladini poklonil Janko Leban, učitelj v Avberu pri Sežani. I. zvezek. Cena 20, po pošti 25 kr. Na 10 zvezkov 1 po vrhu. V Ljubljani. Tiskala „Katoliška Tiskarna“. 1888. Lična knjižica obseza 40 str.

„Povodom crnogorskoga građanskog zakonika nekoliko riječi o načelima i metodu, usvojenim pri izradi.“ Pismo, jednemu prijatelju od V. Bogišića, prevedel s fran. jezika N. Dučić, arhimandist. V Beogradu. 1888.

Poučení o paděanih rukopisih královědvorskem a zelenohorskem. Za širše kroge inteligencije češke spisal J. Gebauer. Izdal in založil Ludovik Masaryk v Hustopeči na Moravi. Cena 1 gld.

„Izvestija S. Peterburgskago slavjanskago blagotvornitel'nogo Obščestva“ so ravno izšla v skupnem snopiči št. 6—7, obsezajočem nad 150 strani. Vsebina je med drugim: Govori ob Kijevski slavnosti v Peterburgu in doposlani telegrami od vseh krajev; pismo o Slovencih; o Nemcih v Rusiji; Prizvanje Avstrije s pruskega stališča pred 30 leti; „Očerki Vengriji“ (Ogerske); Istoričeskij očerk nemeckoj kolonizaciji. Statja I.; O literaturnem jedinstvė narodov slavjanskago plemeni — piše štajerski Slovenec; Istina o civilizatorskih eksperimentah Avstriji v Bosniji i Hercegovině itl.

Slovanstvo ve svych zpěvech. 39. snopič. Pesmi velikoruske. Snopič 40 kr., pri izdajatelji s pošto vred samo 35 kr. Vseh 39 dosedanjih snopičev, obsezajočih 984 pesmij in 1459 harmonizacij stoji s pošto samo 13 gld. 65 kr. Adresa: Ludvik Kuba v Poděbradech (Češko).

„Болгарія Берлинскаго конгресса.“ (Bolgarija po Berolinskem kongr. su.) Spisal Matvejev. St. Peterburg. 1888. „Свѣтъ“ pristavlja, da ta knjiga živo predočuje, kar se je zgodilo v Bolgariji vsled ruske okupacije in po navedenem kongresu

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr. in za četrt leta 75 kr. Za ljubljanske naročnike in za dijake stane celoletno 2 gld. 80 kr. poluletno 1 gld. 40 kr. in četrtletno 70 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo upravništvu „Narodne Tiskarne“ dopisi uredništvu tudi v „Narodno Tiskarno“ v Ljubljani. Izdajatelj biva v Gorici, ulica Barzellini 4.